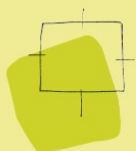

Spottersheuvel

BügelHajema

Ruimte voor de leefomgeving

Spottersheuvel

07-09-2021

status: definitief

Inhoudsopgave

Ruimtelijke onderbouwing	4
Hoofdstuk 1 Inleiding	5
1.1 Aanleiding	5
1.2 Ligging plangebied	5
1.3 Geldend bestemmingsplan	7
1.4 Procedurele context	8
1.5 Leeswijzer	9
Hoofdstuk 2 Beleidskaders	10
2.1 Rijksbeleid	10
2.2 Provinciaal beleid	12
2.3 Gemeentelijk beleid	15
Hoofdstuk 3 Huidige en toekomstige situatie	22
3.1 Situatie plangebied voor start van de aanleg en huidige situatie	22
3.2 Toekomstige situatie	24
Hoofdstuk 4 Milieuaspecten	27
4.1 Bodem	27
4.2 Geluid	27
4.3 Luchtkwaliteit	28
4.4 Externe veiligheid	29
4.5 Bedrijven en milieuzonering	30
4.6 Verkeer en parkeren	31
4.7 Archeologie en cultuurhistorie	32
4.8 Water	33
4.9 Ecologie	33
4.10 Radarverstoringsgebieden, installaties voor luchtverkeer en laserstraalvrije gebieden	36
Hoofdstuk 5 Uitvoerbaarheid	38
5.1 Maatschappelijke uitvoerbaarheid	38
5.2 Economische uitvoerbaarheid	38
Bijlagen	39
Bijlage 1 Watertoets	39
Bijlage 2 Ecologische inventarisatie	43
Bijlage 3 Kaart inrichtingsplan NNN	52
Bijlage 4 Toelichting inrichtingsplan NNN	54

Ruimtelijke onderbouwing

Hoofdstuk 1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Projectbureau Technology Base, de gebiedsregisseur voor de ontwikkeling van de voormalige militaire luchtmachtbasis Twenthe, is voornemens een spottershill/heuvel te realiseren aan de oostzijde van de voormalige luchtmachtbasis Twenthe. Door de ontwikkelingen binnen het gebied van 'Technology Base' komt er grond vrij die binnen het gebied van de voormalige luchtmachtbasis verwerkt moet worden. Een gesloten grondbalans is namelijk bestuurlijk uitgangspunt. De vrijgekomen grond wordt gebruikt voor het creëren van een ophoging aan de oostzijde van het ontwikkelingsgebied, welke gebruikt zal worden als spottersplek voor vliegtuigspotters en vogelspotters.

In het ter plaatse geldende bestemmingsplan 'Buitengebied 1996' is het gebied voor de spottersheuvel aangemerkt met de bestemming 'Agrarisch gebied met landschappelijke waarden'. De voorgenomen ontwikkeling is niet mogelijk binnen deze bestemming.

Vanwege een fout is de verkeerde plankaart van het Bestemmingsplan 'Buitengebied 1996' op Ruimtelijkeplannen.nl terecht gekomen. Op basis van deze foutieve kaart, waarin de gronden de bestemming 'Vliegveld' hebben in plaats van 'Agrarisch gebied met landschappelijke waarden', is toestemming verleend om te starten met de werkzaamheden. Na aanvang van de werkzaamheden bleek dat deze toestemming op basis van de verkeerde plankaart en onterecht is verleend. Om de aanleg van de spottersheuvel te legaliseren is een omgevingsvergunning aangevraagd waar voorliggende ruimtelijke onderbouwing onderdeel van uitmaakt.

Voor de realisatie van de spottersheuvel is een omgevingsvergunning noodzakelijk om te mogen handelen in strijd met de geldende ruimtelijke regels. De spottersheuvel kan planologisch worden ingepast door middel van een afwijking van het geldende bestemmingsplan als bedoeld in artikel 2.1, lid 1, aanhef en onder c juncto artikel 2.12, lid 1, onder a, sub 3 van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo), indien de activiteit niet in strijd is met een goede ruimtelijke ordening en de motivering van het besluit een goede ruimtelijke onderbouwing bevat. Voorliggend rapport onderbouwt waarom de voorgestelde ontwikkeling in lijn is met een goede ruimtelijke ordening.

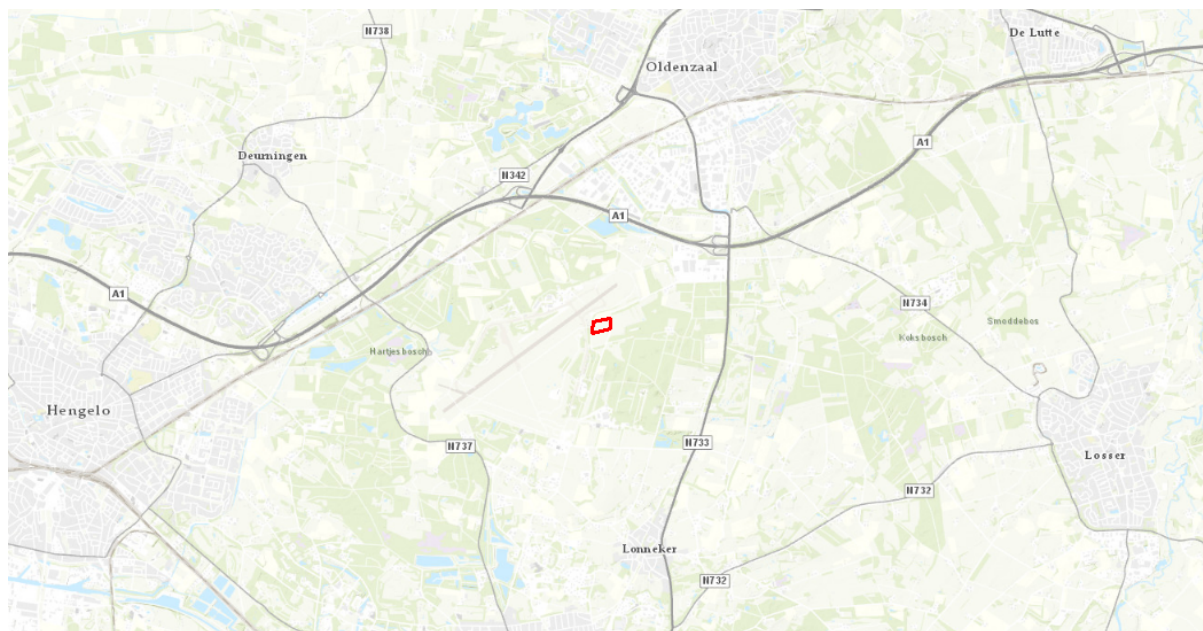
1.2 Ligging plangebied

De locatie van de spottersheuvel is gelegen in de gemeente Enschede ten zuidwesten van de afrit Oldenzaal-Zuid langs de A1.

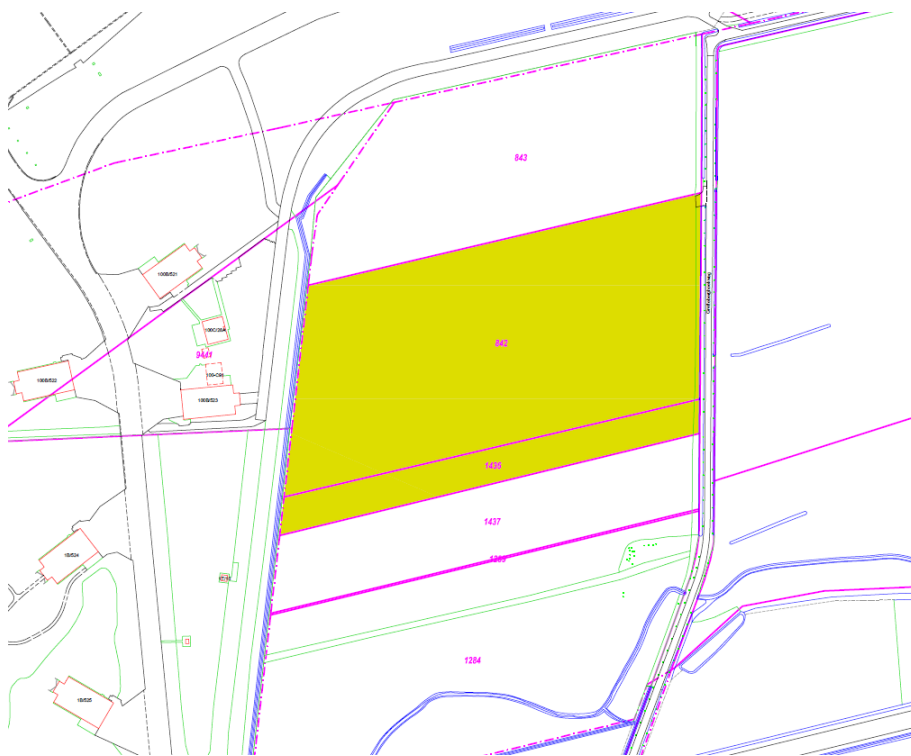
De locatie van de spottersheuvel is gelegen aan de oostzijde van Technology Base en Twente Airport, nabij de start en landingsbaan voor luchtverkeer. Ten westen bevindt zich het in 2015/2016 ingerichte natuurgebied op de gronden van de voormalige luchtmachtbasis, ten oosten van het gebied bevindt zich natuurgebied de Lonnekerberg.

Op onderstaande afbeeldingen zijn de ligging en de begrenzing van het plangebied weergegeven.

Spottersheuvel

Ligging plangebied spottersheuvel in de regio

Begrenzingplangebied spottersheuv

Begrenzing plangebied spottersheuvel

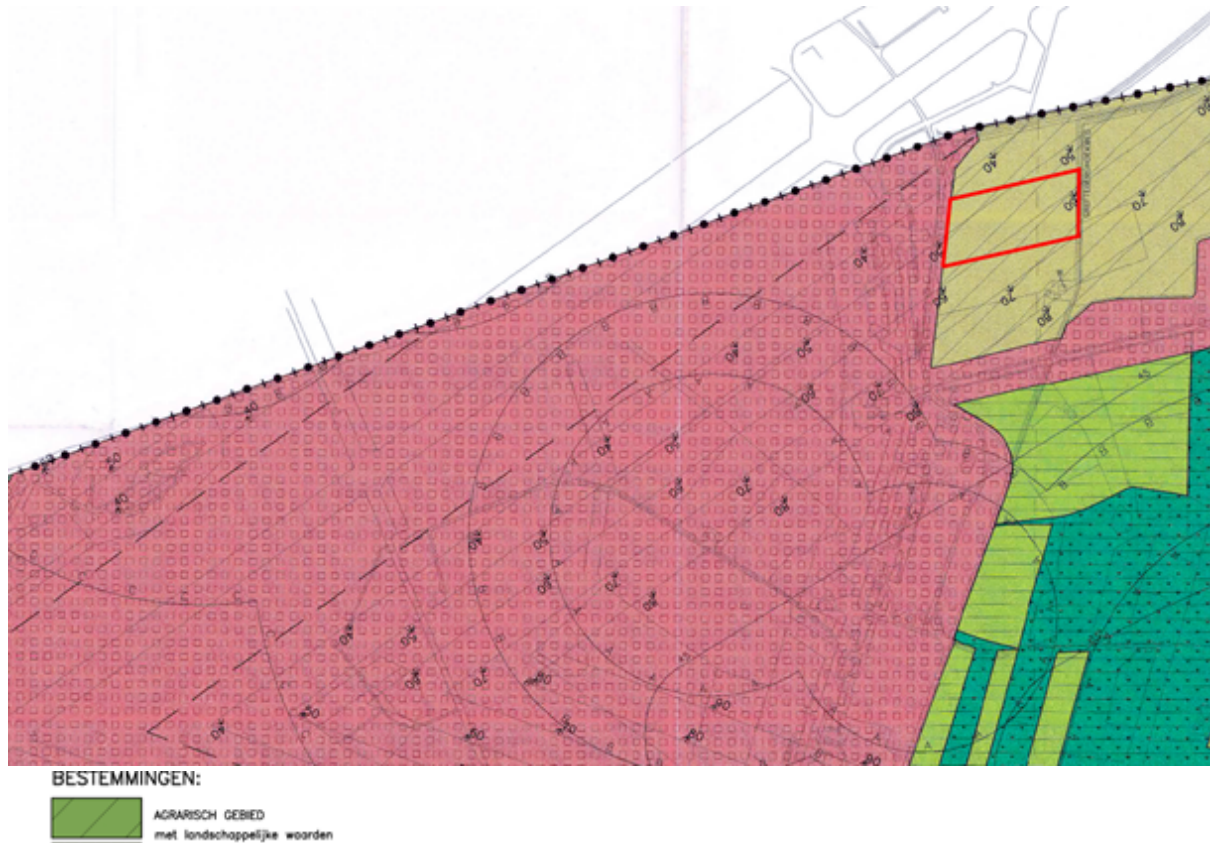
Ligging plangebied spottersheuvel gezien vanaf westzijde. Bestaande spottersheuvel op voorgrond.

1.3 Geldend bestemmingsplan

Ter plaatse van het plangebied geldt het bestemmingsplan 'Buitengebied 1996', vastgesteld op 8 september 1997. Ter plaatse van het plangebied geldt de enkelbestemming 'Agrarisch gebied met landschappelijke waarden'. Deze gronden zijn in de eerste instantie bestemd voor de uitoefening van grondgebonden agrarische bedrijven en voor het behoud, herstel en verbetering van de aanwezige landschappelijke en cultuurhistorische waarden. Daarnaast is het plangebied voorzien van de aanduiding Invliegfunnel vliegbasis.

De realisatie van een spottersheuvel is niet passend binnen deze bestemming. Om deze reden is een toestemming voor handelen in strijd met de ruimtelijke regels noodzakelijk.

Op onderstaande afbeelding is een uitsnede van het vigerende bestemmingsplan weergegeven.

Uitsnede vigerend bestemmingsplan. Plangebied rood omlijnd.

Daarnaast gelden er ter plaatse twee facetbestemmingsplannen:

- Paraplubestemmingsplan Bedrijven met milieuzones: in dit plan zijn bepalingen voor de vestiging van risicovolle bedrijven en inrichtingen in de gemeente Enschede opgenomen.
- Paraplubestemmingsplan Parkeren Enschede: in dit plan zijn de parkeernormen voor ontwikkelingen voor de gemeente Enschede opgenomen.

1.4 Procedurele context

In deze paragraaf wordt ingegaan op de procedurele context van het plan.

Planvorm afwijkingsbesluit

Omdat het planvoornemen niet past in het geldende bestemmingsplan is een planologische procedure noodzakelijk om de uitvoering van het plan mogelijk te maken. De initiatiefnemer is voornemens voor de realisatie van de spottersheuvel een omgevingsvergunningaanvraag in te dienen voor afwijking van het bestemmingsplan. Via deze procedure (ex artikel 2.12 lid 1 sub a onder 3 Wabo) is het mogelijk om af te wijken van het geldende planologisch regime. Voorwaarde voor verlening van de vergunning is dat de activiteit niet in strijd mag zijn met een goede ruimtelijke ordening. Voorliggende ruimtelijke onderbouwing voorziet in de onderbouwing van de vergunningaanvraag op dit punt.

Bevoegd gezag

Primair is de gemeenteraad bevoegd gezag voor het vaststellen van een bestemmingsplan en burgemeester en wethouders voor het afwijken van het bestemmingsplan. Het plangebied van dit project ligt in de gemeente Enschede. Deze gemeente is zodoende bevoegd gezag voor dit project.

Verklaring van geen bedenkingen

Voordat burgemeester en wethouders een omgevingsvergunning met projectafwijkingsbesluit kunnen verlenen is het wettelijk verplicht dat de gemeenteraad eerst een verklaring van geen bedenkingen moet afgeven voor een of meer onderdelen van de te verlenen omgevingsvergunning. Op grond van het gestelde in artikel 2.27 van de Wabo is een verklaring van geen bedenkingen van de Gemeenteraad vereist.

In lid 3 van artikel 6.5 van het Besluit omgevingsrecht (Bor) wordt de mogelijkheid geboden aan de Raad om een lijst van categorieën vast te stellen waarbij een dergelijke verklaring van geen bedenkingen niet vereist is. De Gemeenteraad van Enschede heeft bij besluit van 22 juni 2015 gebruik gemaakt van deze bevoegdheid. Initiatieven passend binnen het advies van de commissie Wientjes opgenomen in het rapport "Technology Base Twente, dé iconische internationale ontwikkel-, demonstratie- en productiezone voor Advanced Materials and Manufacturing" (30 oktober 2014) en zijn voorzien van een positief advies door het Top- en Kwaliteitsteam of passen binnen de door hen gestelde kaders, hoeven niet voorgelegd te worden aan de raad voor een verklaring van geen bedenkingen.

De ontwikkeling past binnen deze aangegeven kaders en is passend binnen het advies van mei 2019 en 30 november 2020 van het Regieteam (nieuwe naam voor het Kwaliteitsteam zoals bedoeld in het raadsbesluit van 22 juni 2015). Een verklaring van geen bedenkingen is dan ook in dit geval niet benodigd.

1.5 Leeswijzer

De voorliggende ruimtelijke onderbouwing is op de volgende wijze opgebouwd. In Hoofdstuk 2 worden de relevante beleidskaders voor deze ruimtelijke onderbouwing weergegeven. In Hoofdstuk 3 worden de huidige en de toekomstige situatie uiteen gezet. Hoofdstuk 4 beschrijft de milieutechnische onderzoeken en de randvoorwaarden waar het plan aan moet voldoen. Tot slot wordt in Hoofdstuk 5 de uitvoerbaarheid van het plan aangetoond.

Hoofdstuk 2 Beleidskaders

2.1 Rijksbeleid

2.1.1 Nationale Omgevingsvisie (NOVI)

Op 11 september 2020 is de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) vastgesteld als structuurvisie. De NOVI biedt een langetermijnperspectief op de ontwikkeling van de leefomgeving in Nederland tot 2050. Met de NOVI geeft het kabinet richting aan de grote opgaven die het aanzien van Nederland de komende dertig jaar ingrijpend zullen veranderen. Denk aan het bouwen van nieuwe woningen, ruimte voor opwekking van duurzame energie, aanpassing aan een veranderend klimaat, ontwikkeling van een circulaire economie en omschakeling naar kringlooplandbouw. Alles met zorg voor een gezonde bodem, schoon water, behoud van biodiversiteit en een aantrekkelijke leefomgeving.

De NOVI schetst een duurzaam toekomstperspectief voor de leefomgeving in Nederland in 2050. Dit toekomstperspectief voor Nederland is:

- Een klimaatbestendige delta, waarbij Nederland beschermd is tegen de negatieve gevolgen van klimaatverandering, waterveiligheid (ook voor de laaggelegen gebieden in het westen) gegarandeerd is en voldoende zoetwater beschikbaar is van goede kwaliteit;
- Duurzaam, concurrerend en circulair: een toekomstbestendige en volledig circulaire economie zonder vervuilende manieren van produceren en consumeren, met een uitstekend vestigingsklimaat en een hoge quality of life, met een zo goed mogelijke inpassing van duurzame energie in onze leefomgeving en slimme combinaties van functies zonder de risico's en milieunadelen te vergroten. Een economie die veel maatschappelijke winst oplevert in termen van banen, innovatie en nieuwe bedrijvigheid en exportmogelijkheden;
- Kwaliteit van leven in stad en dorp: met een aantrekkelijke woon- en leefomgeving en een goede verbondenheid van stad en land. De ontwikkelingen zijn gericht op kwaliteit, met gecontroleerde en doordachte groei waar dat nodig is, waardoor diversiteit in wonen, een stedelijk netwerk, prettige woonmilieus, met rust en ruimte maar ook vitale en leefbare regio's ontstaan.
- Nabijheid en betrouwbare verbindingen: een uitstekende bereikbaarheid wordt met een goede en betrouwbare infrastructuur gegarandeerd, waarbij wordt ingespeeld op locatiekeuzes voor wonen en werken (nabijheid). De infrastructuur is onderdeel van een mobiliteitssysteem dat een meer divers patroon van mobiliteit veilig, robuust en duurzaam afhandelt. Luchthavens blijven belangrijk voor een sterk internationaal netwerk voor de lange afstanden. De uitdaging is om het vliegverkeer net als het goederenvervoer op een zo veilige, efficiënte en duurzame manier vorm te geven.
- Veilig en gezond, herkenbaar en natuurlijk: een veilig en gezond leven voor iedereen staat voorop. De leefomgeving nodigt uit om te bewegen, elkaar te ontmoeten en te ontspannen. Daarbij horen een goede milieukwaliteit, robuuste natuur, klimaatbestendigheid en voor iedereen goede toegang tot wonen, werken en voorzieningen.
- Het realiseren van een fysieke leefomgeving die dit toekomstperspectief mogelijk maakt, is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van alle overheden. In de NOVI benoemt het Rijk 21 nationale belangen voor het omgevingsbeleid, inclusief de opgaven en de rol van het Rijk in het realiseren van deze opgaven. Deze opgaven komen samen in vier prioriteiten. Deze prioriteiten vormen complexe, omvangrijke en dringende opgaven die voortkomen uit of samenhangen met grote transities. Deze prioriteiten zijn:
 1. Naar een ruimte voor klimaat adaptatie en energietransitie;
 2. Naar een duurzaam economisch groeipotentieel;
 3. Naar sterke en gezonde steden en regio's;
 4. Naar een toekomstbestendige ontwikkeling van het landelijk gebied;

Deze vier opgaven kunnen alleen in samenhang verder worden gebracht wanneer aandacht is voor thema's die hier dwars doorheen lopen, zoals omgevingskwaliteit, gezondheid, cultuurhistorie, klimaatadaptatie, water, bodem, (nationale) veiligheid en milieukwaliteit.

Met de Nationale Omgevingsvisie (NOVI), vooralsnog in ontwerp, geeft het Rijk een langetermijnvisie op de toekomst en ontwikkelingen van de leefomgeving in Nederland. In de NOVI wordt ingegaan op urgente opgaven die zowel lokaal, nationaal als wereldwijd spelen. Deze opgaven omvatten onder andere klimaatverandering, energietransitie, circulaire economie, bereikbaarheid en woningbouw. Het uitgangspunt in de aanpak is dat ingrepen in de leefomgeving niet los van elkaar plaatsvinden, maar in samenhang.

Binnen de verstedelijkingsstrategie is aangegeven dat de behoefte aan ruimte voor wonen, werken en voorzieningen bij voorkeur geacommodeerd wordt binnen bestaand stedelijk gebied, door onderbenutte ruimte te ontwikkelen en verouderde (of in onbruik geraakte) gebieden te transformeren. Onderhavige functieverandering past daarbinnen.

2.1.2 Ladder voor duurzame verstedelijking

De "Ladder voor duurzame verstedelijking" heeft als doel een goede ruimtelijke ordening in de vorm van een optimale benutting van de ruimte in stedelijke gebieden. De ladder voor duurzame verstedelijking is vastgelegd in het Besluit ruimtelijke ordening (Bro), in artikel 3.1.6, lid 2. De onderbouwing van de behoefte aan functies wordt gedaan aan de hand van de ladder voor duurzame verstedelijking. Bij de ladder worden een aantal aspecten beschouwd, zoals de behoefte aan functies, zowel kwantitatief als kwalitatief, en de locatie van de voorgestane functies.

Op 1 juli 2017 is artikel 3.1.6 van het Bro ten aanzien van de ladder voor duurzame verstedelijking gewijzigd. Ingevolge artikel 3.1.6, lid 2 van het Bro wordt ingeval een nieuwe stedelijke ontwikkeling mogelijk wordt gemaakt, een beschrijving gegeven van de behoefte aan die ontwikkeling, en, indien de vergunning die ontwikkeling mogelijk maakt buiten het bestaand stedelijk gebied, een motivering waarom niet binnen het bestaand stedelijk gebied in die behoefte kan worden voorzien.

Nieuwe ontwikkelingen dienen te worden getoetst aan de ladder voor duurzame verstedelijking, mits sprake is van een 'stedelijke ontwikkeling'. Het begrip 'stedelijke ontwikkeling' is in artikel 1.1.1, lid 1, sub i van het Bro gedefinieerd als: 'ruimtelijke ontwikkeling van een bedrijventerrein of zeehaventerrein, of van kantoren, detailhandel, woningbouwlocaties of andere stedelijke voorzieningen', en dient in onderlinge samenhang worden beoordeeld in hoeverre het plan, in vergelijking met het voorgaande bestemmingsplan, voorziet in een functiewijziging en welk planologische beslag op de ruimte het nieuwe plan mogelijk maakt in vergelijking met het geldende bestemmingsplan (zie ook overzichtsuitspraak ABRvS 28 juni 2017; ECLI:NL:RVS:2017:1724).

De spottersheuvel betreft een ontwikkeling die ten opzichte van het vorige planologische regime geen nieuw planologisch ruimtebeslag mogelijk maakt. De ontwikkeling betreft enkel een planologische functiewijziging. In de oorspronkelijke situatie was het plangebied in gebruik als weiland/ grasland voor agrarische doeleinden. In de nieuwe situatie wordt het plangebied gebruikt als landschapselement waarop natuur gerealiseerd wordt. Het gebruik als landschapselement en natuur is niet aangemerkt als een stedelijke functie. Een toetsing aan de ladder voor duurzame verstedelijking wat betreft deze twee aspecten kan achterwege blijven. Het recreatieve gebruik is aan te merken als ondergeschikt extensief recreatief medegebruik. Het recreatieve medegebruik behoeft in dit geval geen toetsing aan de ladder voor duurzame verstedelijking. In dit geval kan volstaan worden met een toetsing aan 'een goede ruimtelijke ordening'.

Op basis van bovenstaande definitie is de voorgenomen ontwikkeling, de realisatie van een spottersheuvel, niet aan te merken als een stedelijke ontwikkeling. Een toetsing aan de Ladder voor duurzame verstedelijking derhalve is niet noodzakelijk.

2.1.3 Conclusie Rijksbeleid

Voorliggend initiatief is niet strijdig met het Rijksbeleid. Het rijksbeleid staat een verdere uitvoering van het initiatief niet in de weg.

2.2 Provinciaal beleid

2.2.1 Omgevingsvisie Overijssel

Het ruimtelijk beleid van de provincie Overijssel staat vooral in de Omgevingsvisie en Omgevingsverordening. Op 12 april 2017 hebben Provinciale Staten van Overijssel een herziening van de visie en verordening vastgesteld en op 1 mei 2017 zijn deze in werking getreden. Sindsdien zijn de documenten via een jaarlijkse cyclus geactualiseerd, waarvan de laatste op 13 november 2019 heeft plaatsgevonden.

De Omgevingsvisie is een integrale visie waarin de beleidsambities en doelstellingen staan die van provinciaal belang zijn voor de ontwikkeling van de fysieke leefomgeving van Overijssel. Het uitgangspunt is gericht op het jaar 2030. De visie biedt kaders in de vorm van ontwikkelingsperspectieven voor de groene omgeving en stedelijke omgeving. Daarbinnen krijgen gemeenten, waterschappen, maatschappelijke organisaties en andere initiatiefnemers mogelijkheden om ruimtelijke ontwikkelingen te realiseren.

De hoofdambitie van de visie is, net als in de oorspronkelijke omgevingsvisie van 2009, een toekomstvaste groei van welvaart en welzijn met een verantwoord beslag op de beschikbare natuurlijke hulpbronnen en voorraden. De opgaven en kansen waar de provincie Overijssel voor staat, heeft men vertaald in centrale beleidsambities voor negen beleidsthema's. Deze benadert zij vanuit de drie overkoepelende 'rode draden': duurzaamheid, ruimtelijke kwaliteit en sociale kwaliteit.

Om te bepalen of een initiatief bijdraagt aan de ambities gebruikt de provincie het Uitvoeringsmodel Omgevingsvisie Overijssel. In dit uitvoeringsmodel staan de stappen of, waar en hoe centraal. In paragraaf 2.2.3 wordt het initiatief getoetst aan het uitvoeringsmodel.

2.2.2 Omgevingsverordening Overijssel

De hoofdlijnen van de Omgevingsvisie zijn juridisch geborgd in de Omgevingsverordening. Het gaat om de onderwerpen uit de visie die de provincie zo belangrijk vindt dat deze dwingend worden opgelegd.

In de verordening staan algemene regels op het gebied van de ruimtelijke ordening, mobiliteit, milieu, water en bodem. De verordening als juridisch instrument om de doorwerking van provinciaal beleid af te dwingen, is beperkt tot die onderdelen van het beleid waarvoor de inzet van algemene regels noodzakelijk is om provinciale belangen veilig te stellen of om uitvoering te geven aan wettelijke verplichtingen. De Omgevingsverordening geeft regels aan gemeenten die bij het maken van bestemmingsplannen in acht genomen moeten worden.

2.2.3 Uitvoeringsmodel provincie Overijssel

In de provincie Overijssel geldt vanaf 13 november 2019 de "Geconsolideerde Omgevingsvisie vanaf 2017". Hierin zijn alle wijzigingen van de "Omgevingsvisie Overijssel 2017. Beken kleur" vastgelegd. Hierbij hoort tevens de "Geconsolideerde Verordening vanaf 2017" met de bijhorende regels. Om te bepalen of een initiatief bijdraagt aan de ambities van de provincie Overijssel, wordt het Uitvoeringsmodel Omgevingsvisie Overijssel gebruikt. In dit uitvoeringsmodel staan de volgende stappen centraal:

1. Of – generieke beleidskeuzes;
2. Waar – ontwikkelingsperspectieven;
3. Hoe – gebiedskenmerken.

Of – generieke beleidskeuzes

Ten eerste wordt de vraag gesteld of er een maatschappelijke opgave is. De generieke beleidskeuzes worden onder andere vastgelegd in Rijks- en provinciaal beleid. In de omgevingsvisie zijn de provinciale beleidskeuzes vastgelegd. Ten aanzien van de generieke beleidskeuzes is artikel 2.1.3 van de omgevingsverordening 'Zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik' van toepassing.

Zorgvuldig ruimtegebruik

De sturing op zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik krijgt in de Omgevingsverordening invulling in artikel 2.1.3 waar met de principes van zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik is vastgelegd dat voor nieuwe stedelijke ontwikkelingen altijd eerst gezocht moet worden naar een geschikte of geschikt te maken locatie binnen bestaand gebied, voordat een claim gelegd mag worden op de Groene Omgeving. Voor ontwikkelingen in de Groene Omgeving geldt een vergelijkbaar principe van 'inbreiding gaat voor uitbreiding' op grond waarvan eerst gekeken moet worden naar mogelijkheden om bestaande bebouwing en bestaande erven daarvoor te benutten.

In paragraaf 2.1.2 van deze ruimtelijke onderbouwing is reeds onderzocht of er sprake is van zorgvuldig ruimtegebruik. Hieruit blijkt dat de voorgenomen ontwikkeling niet als een nieuwe stedelijke ontwikkeling is aan te merken. Er is sprake van zorgvuldig ruimtegebruik. Aan artikel 2.1.3 van de verordening wordt voldaan.

Waar - ontwikkelingsperspectieven

Hier wordt de vraag gesteld waar het initiatief past of ontwikkeld kan worden. In de omgevingsvisie onderscheidt de provincie zes ontwikkelingsperspectieven. Deze ontwikkelingsperspectieven schetsen een ruimtelijk perspectief voor een combinatie van functies en geven aan welke beleids- en kwaliteitsambities leidend zijn.

Gebiedsontwikkeling Technology Base Twente

De Technology Base Twente (TBT) is een locatie waar bedrijven producten en systemen ontwikkelen, testen, demonstreren en produceren. Een (beperkte) luchthaven voor zakelijk en recreatief vliegverkeer en vliegverkeer voor ontmanteling en onderhoud van vliegtuigen maakt hier onderdeel van uit. Het is een plek met historische gebouwen in een groene omgeving met een unieke lange start-/landingsbaan. Er wordt ruimte geboden aan bedrijvigheid binnen de innovatieve maakindustrie, drones, Safety & Security en luchthavengebonden bedrijvigheid. Daarnaast wordt de ontwikkeling gebruikt om natuur, landschap en waterlopen te herstellen en te versterken door een groot deel van het gebied te gebruiken voor het realiseren van het Natuurnetwerk Nederland (NNN). De Gebiedsvisie Technology Base Twente is het provinciale ruimtelijke kader voor deze ontwikkelingen en het provinciale Luchthavenbesluit Twente Airport biedt het kader voor de beoogde vliegfunctie. De spottersheuvel is onderdeel van de gebiedsontwikkeling Technology Base en sluit aan bij de doelstellingen daarvan.

Wonen en werken in het kleinschalige mixlandschap

Het initiatief is tevens gelegen in het gebied wonen en werken in het kleinschalige mixlandschap. Het ontwikkelingsperspectief Wonen en werken in het kleinschalige mixlandschap richt zich op het in harmonie met elkaar ontwikkelen van de diverse functies in het buitengebied. Aan de ene kant melkveehouderij, akkerbouw en opwekking van hernieuwbare energie als belangrijke vormen van landgebruik. Aan de andere kant gebruik voor natuur, recreatie, wonen en andere bedrijvigheid. Het initiatief voorziet in de realisatie van een spottersheuvel. Met deze functie wordt bijgedragen aan de realisatie van een recreatieve functie. Door het realiseren van deze functie worden de natuur van de Lonnekerberg en de bedrijvigheid op de luchthaven beleefbaar gemaakt en met elkaar verbonden. Het initiatief sluit aan bij de doelstellingen.

Hoe - gebiedskenmerken

Op basis van gebiedskenmerken in vier lagen (natuurlijke laag, laag van het agrarische natuurlandschap, stedelijke laag en laag van de beleving) gelden specifieke kwaliteitsvoorwaarden en -opgaven voor ruimtelijke ontwikkelingen.

Natuurlijke laag

De natuurlijke laag is de laag van de bodem, het reliëf, het watersysteem en de natuur die zich hier 'van nature' op vestigt. Het plangebied heeft volgens de natuurlijke laag de aanduiding 'dekzandvlakten en ruggen'. Voor dekzandvlakten en ruggen geldt dat als ontwikkelingen plaats vinden, deze bijdragen aan het beter zichtbaar en beleefbaar maken van de hoogteverschillen en het watersysteem. Beiden zijn tevens uitgangspunt bij (her)inrichting. Bij ontwikkelingen is de (strekkings)-richting van het landschap, gevormd

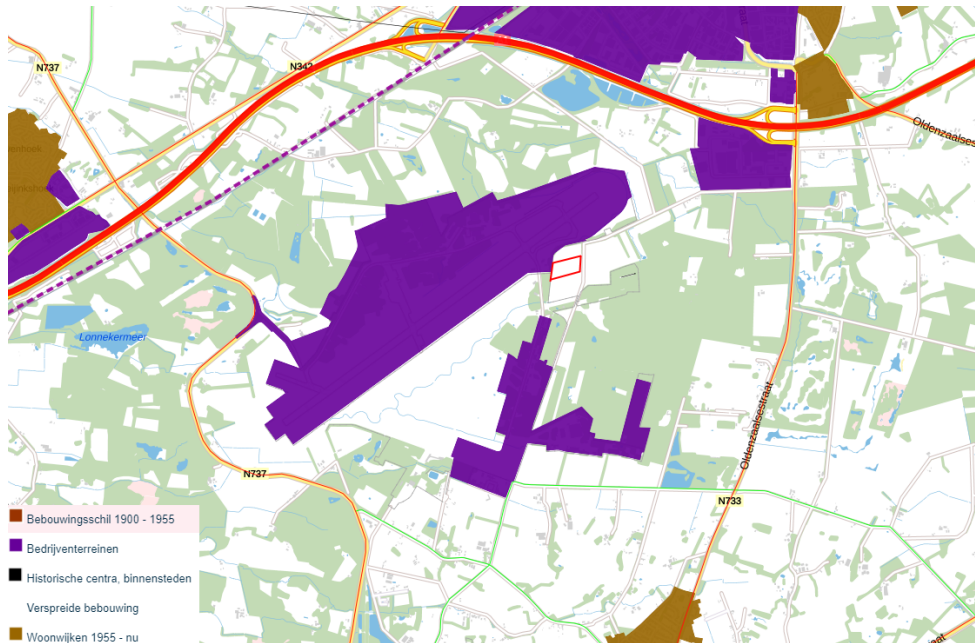
door de afwisseling van beekdalen en ruggen, het uitgangspunt. Het plangebied is gelegen buiten bestaand stedelijk gebied. Het gebied was voorheen in gebruik voor beweiding van vee en werd periodiek bemest. De ontwikkeling voorziet in het beter beleefbaar maken van hoogteverschillen, aangezien er wordt voorzien in een spottersheuvel. De heuvel wordt op een goede manier landschappelijk ingepast (zie paragraaf 3.1). De heuvel wordt beplant met natuurlijke inheemse grassoorten die ook in de omgeving voorkomen. Tevens is bij het ontwerp van de heuvel rekening gehouden met de landschappelijke lijnen en strekkingsrichtingen. Hiermee draagt de realisatie van de spottersheuvel bij aan de doelstellingen van het deelgebied dekzandvlakten en ruggen. De nieuwe situatie past beter bij de doelstellingen dan de situatie waarin de grond agrarisch werd gebruikt en bemest.

Laag van het agrarische cultuurlandschap

De laag van het agrarische cultuurlandschap beschrijft het palet van agrarische cultuurlandschappen met hun dragende structuren en nederzettingvormen. Deze laag is het resultaat van de wisselwerking tussen verschillen in de natuurlijke ondergrond en de manier waarop gebieden in cultuur werden – en worden – gebracht. Het plangebied is aangeduid op de laag van de agrarische cultuurlandschap als 'Jong heide- en broekontginningslandschap'. Het landschap laat zich kenmerken als planmatig en rechtlijnig met lanen en bosstroken. Op de bestaande erven en kavels kunnen ontwikkelingen plaatsvinden mits deze op een goede manier landschappelijk worden ingepast. Voorliggende ontwikkeling voorziet in de ontwikkeling van een heuvel op een rechthoekig kavel. De aanwezige rechtlijnige structuren van het landschap worden niet aangetast door de voorliggende ontwikkeling. Door een heuvel in dit rechtlijnige landschap te creëren wordt er een contrast gecreëerd met de rest van het aanwezige landschap. Als tegenhanger van de strakke lijnen en vormen van het vliegveld is de vorm van de spottersheuvel organisch en natuurlijk. De heuvel zal begroeid raken met bloemrijk gras en heide. De belevingswaarden van het landschap worden daardoor versterkt. Daarnaast wordt de heuvel tegen de bestaande bossen aangelegd waar de 'door de mens aangelegde elementen' minder zichtbaar zijn. De voorgenomen plaats leent zich ideaal voor het beleefbaar maken van het landschap en de realisatie van de spottersheuvel sluit tevens aan bij de doelstellingen van het deelgebied dekzandvlakten en ruggen.

Stedelijke laag

De stedelijke laag is de laag van de steden, dorpen, verspreide bebouwing, wegen, spoorwegen en waterwegen. Het gaat in deze laag om de dynamiek van de steden en de grote infrastructurele verbindingen, maar ook om de rust van de dorpen en de landelijke wegen en paden. De naastgelegen vliegbasis heeft de aanduiding bedrijventerreinen, maar deze aanduiding ligt niet over het plangebied heen. Het plangebied is wel voorzien van de aanduidingen 'Verspreide bebouwing' en 'Informeel trage netwerk'. Voor de laag 'Verspreide bebouwing' heeft de provincie onder andere de ambitie om unieke recreatieplaatsen te ontwikkelen. Voorliggende ontwikkeling voorziet in een unieke recreatieve ontwikkeling en past daarmee binnen deze ambities. Voor de laag 'Informeel netwerk' heeft de provincie de ambitie om meer paden en fietsroutes in de provincie te creëren. Voorliggend initiatief voorziet in de realisatie van een voor publiek toegankelijke heuvel waar tevens wandel- en fietspaden langs gecreëerd worden. Ook op dit vlak sluit het initiatief aan bij de ambities van de provincie.

Uitsnede stedelijke laag Omgevingsverordening Overijssel. Plangebied rood omlijnd.

Laag van de beleving

In de laag van de beleving komen de natuurlijke, functionele en sociale processen bij elkaar. Dit is de laag die gaat over de beleefbaarheid van ruimtelijke kwaliteit, identiteit en tijdsdiepte, van recreatieve gebruiksmogelijkheden die een belangrijke rol spelen bij de waardering van de leefomgeving. In de laag van de beleving heeft het plangebied de aanduiding 'Bakens in de tijd'. Dit gaat over kenmerkende landschappelijke en cultuurhistorische elementen in de provincie. De essentie van de bakens in de tijd is, dat ze de verhalende laag toevoegen aan het landschap. De ambitie is om deze bakens meer met elkaar te verbinden, maar ook om meer bakens toe te voegen. Voorliggende ontwikkeling betreft de realisatie van een spottersheuvel. Deze heuvel vormt een nieuw element binnen het bestaande landschap, maar wordt zorgvuldig ingepast. Het initiatief vormt hiermee geen nieuw baken in de tijd, maar draagt wel bij aan de vergroting van de beleving door verbinding te maken met een bestaand baken als de voormalige vliegbasis Twenthe. Het initiatief sluit hiermee aan bij de ambities van de provincie.

In de omgeving van het plangebied zijn wandel- en fietsroutes gelegen, de spottersheuvel wordt aangesloten op dit netwerk. Deze route vormt daarmee ook een onderdeel van de laag van de beleving. De realisatie van dit initiatief voorziet in een clustering van functies uit de laag van de beleving.

2.2.4 Conclusie provinciaal beleid

Dit initiatief draagt bij aan de versterking van de laag van de beleving zoals beschreven in het provinciale uitvoeringsmodel. De recreatieve gebruiksmogelijkheden van het gebied en de beleving van Technology Base incl. Twente Airport worden versterkt. Voor het overige is het initiatief niet strijdig met het provinciale beleid.

2.3 Gemeentelijk beleid

2.3.1 Structuurvisie Enschede

De gemeenteraad van Enschede heeft op 26 september 2011 de Structuurvisie vastgesteld. In de Structuurvisie gaat het om de gewenste ruimtelijke ontwikkelingen voor de toekomst op het gebied van wonen, groen, economie, verkeer, milieu en gebiedsontwikkeling.

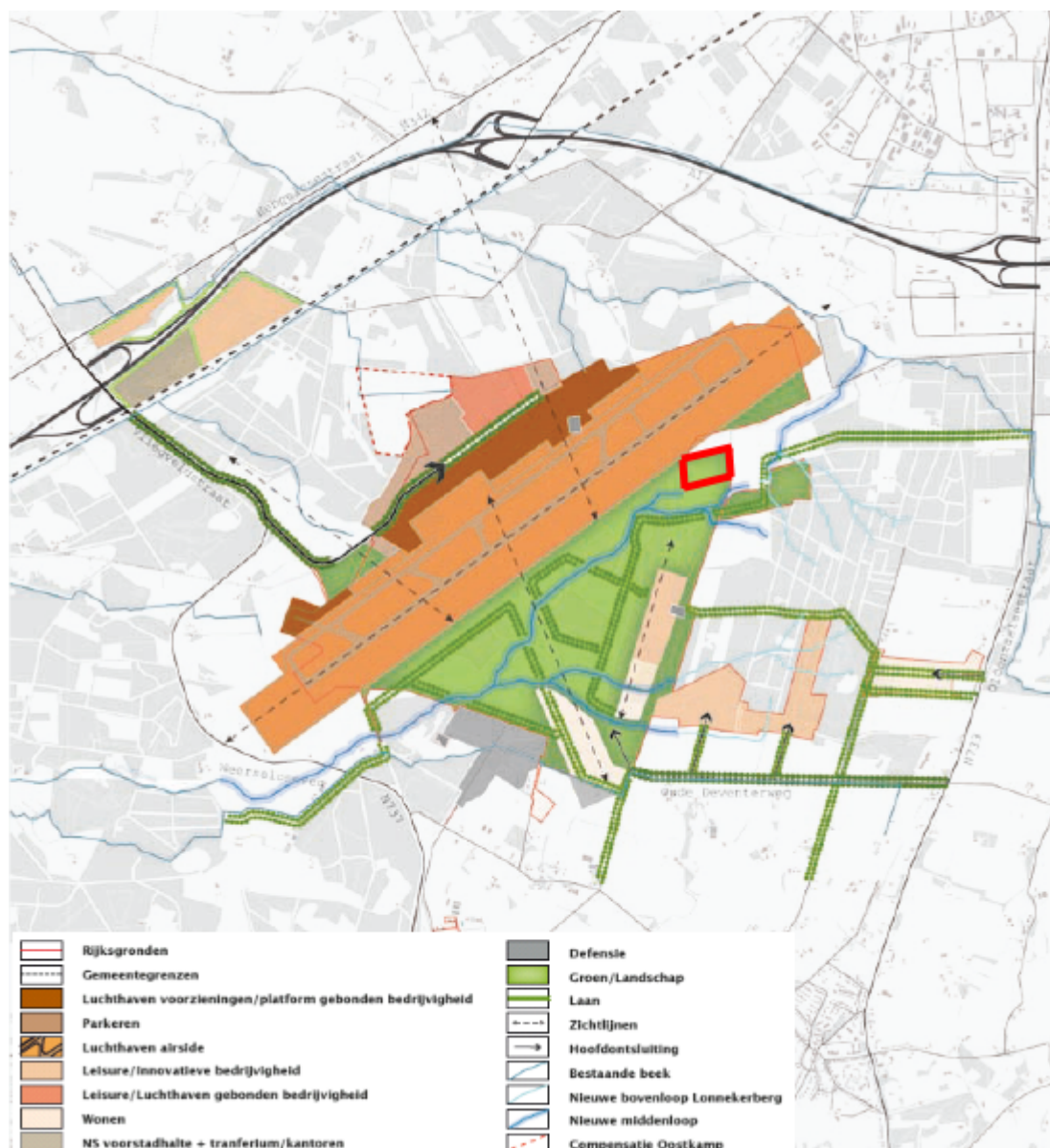
Het doel van de Structuurvisie is het in samenhang presenteren van de hoofdlijnen van sectoraal of gebiedsgericht beleid. Het gaat om de hoofdlijnen van ruimtelijk beleid op de lange termijn, zodat er op projectniveau voldoende flexibiliteit is om in te kunnen spelen op veranderingen.

De Structuurvisie is continu in ontwikkeling. Bij nieuwe gebiedsontwikkelingen en nieuw stedelijk beleid wordt de Structuurvisie aangevuld of nader uitgewerkt, zodat het een actueel strategisch en integraal kader vormt.

2.3.2 Structuurvisie Gebiedsontwikkeling Luchthaven Twente en omgeving

De structuurvisie Gebiedsontwikkeling Luchthaven Twente en omgeving is een strategisch beleidsdocument dat uitspraken doet over de gewenste ruimtelijke ontwikkelingen in en om het gebied van de voormalige militaire luchtmachtbasis Twenthe. De structuurvisie bestrijkt het plangebied van de voormalige vliegbasis, Zuidkamp, Prins Bernhardpark en Overmaat. De structuurvisie is in samenspraak opgesteld met een groot aantal maatschappelijke en belanghebbende organisaties uit de omgeving via het toenmalig opgerichte Maatschappelijk Platform (ongeveer 30 deelnemers) en een frequenter betrokken participatiewerkgroep met zeven leden: Kamer van Koophandel, Landschap Overijssel, Natuurmonumenten, Stichting Alternatieven Vliegveld Twente (SAVT), Stichting Lonnekerland, VNO/NCW en Oost NV.

De structuurvisie werkt twee ontwikkelingsscenario's uit voor het gebied: scenario A en scenario B. Deze scenario's sluiten aan bij de missie van de gebiedsontwikkeling van Luchthaven Twente e.o.: inzetten op economische structuurversterking met gelijkwaardige aandacht voor omgeving en duurzaamheid. Op 14 december 2009 heeft de gemeenteraad (geamendeerd) de structuurvisie gebiedsontwikkeling luchthaven Twente e.o. vastgesteld. Hierin is gekozen voor optie B (herontwikkeling luchthaven). Op onderstaande afbeelding is een uitsnede van de structuurvisiekaart weergegeven met het plangebied rood omlijnd.

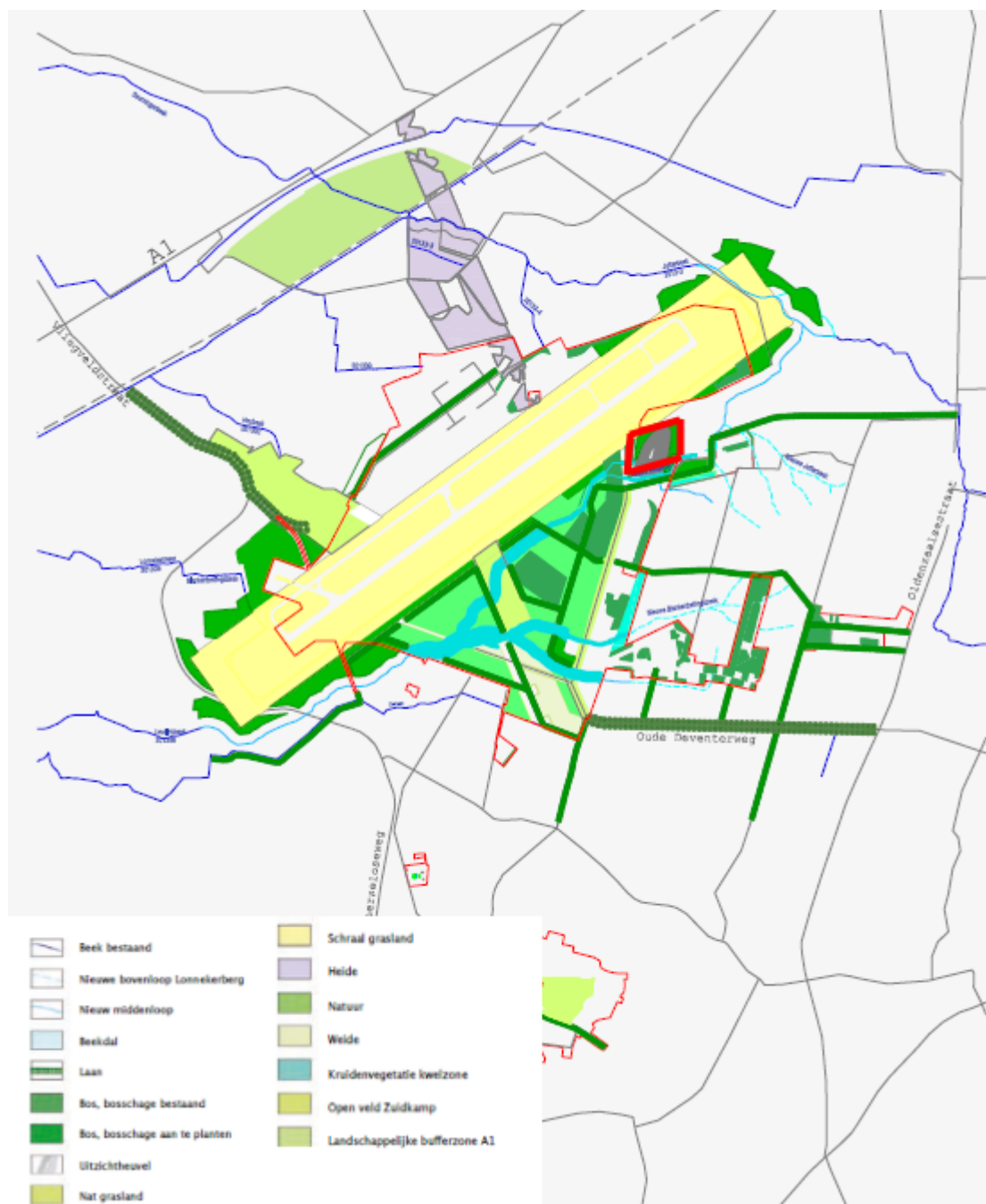
uitsnede structuurvisie B uit Structuurvisie Luchthaven Twente e.o.

Ten zuiden van het vliegveld aan de voet van de Lonnekerberg ligt de nadruk op het uitbouwen van de landschappelijke kwaliteit van het gebied. Herstel van de waterhuishouding en het ontwikkelen van nieuwe natuur opent het perspectief op een nieuwe verbinding in de Ecologische Hoofdstructuur zuidelijk van de luchthaven. In dit landschap zuidelijk van de luchthaven is ter plekke van de voormalige kampen plaats voor thematische woonclusters en vormen van leisure en bedrijvigheid.

Structuurvisie Gebiedsontwikkeling Luchthaven Twente e.o. in relatie tot het plangebied

Ter plaatse van het plangebied is in de structuurvisie Gebiedsontwikkeling Luchthaven Twente e.o. de ontwikkeling van groen en landschap voorzien. Op de landschapskaart in de structuurvisie worden deze landschapsonthoudingen verder uitgewerkt. Op deze kaart is te zien dat er voor het plangebied een uitkijkheuvel is voorgenomen als te realiseren ontwikkeling. Een uitsnede van deze kaart is op onderstaande afbeelding weergegeven. In Structuurvisie B is een indicatie van de hoogte van de heuvel opgenomen (20 meter) en was het gebied wat hiervoor bedoeld was 7 hectare groot. De heuvel wordt gemaakt van gronden die vrijkomen bij de gebiedsontwikkeling en dient ook daarmee het doel van de ontwikkeling. Daarnaast wordt recreatief gebruik en beleving van de luchthaven en de natuur mogelijk gemaakt doordat de heuvel toegankelijk wordt gemaakt door paden aan te sluiten op de omliggende

routenetwerken.

Landschapskaart structuurvisie Luchthaven Twente. Plangebied rood omlijnd.

2.3.3 Ontwikkelingsplan 2012

Op 12 maart 2012 heeft de gemeenteraad van Enschede een herijking van de tot dan toe geldende plannen voor de gebiedsontwikkeling Luchthaven Twente vastgesteld. Het ontwikkelingsplan is in lijn met de Structuurvisie uit 2009, maar houdt op hoofdlijnen de volgende wijzigingen in:

- op sommige deelgebieden een meer organische groei;
- met betrekking tot de woningbouw een aangepaste fasering en andere woningtypen;
- wijziging van woningbouw naar leisure/bedrijvigheid in het deelgebied Deventerpoort.

De voorgenomen ontwikkeling van de spottersheuvel is niet gewijzigd. Het gebied wat voor deze

ontwikkeling bedoeld is, is aanzienlijk verkleind. In de Structuurvisie uit 2009 was een gebied van ongeveer 7 ha gereserveerd. In het Ontwikkelingsplan 2012 is dit gebied ongeveer half zo groot. Overige aspecten zijn ongewijzigd.

2.3.4 Advies Commissie Wientjes

Op verzoek van de Provinciale Staten van Overijssel en gesteund door de gemeenteraad van Enschede is een onafhankelijke adviescommissie in het leven geroepen die de kansen voor een duurzaam economisch sterker Twente en de rol van de gebiedsontwikkeling luchthaven Twente daarbij heeft onderzocht. Deze commissie onder leiding van Bernhard Wientjes (hierna: Commissie Wientjes) heeft in oktober 2014 advies uitgebracht over de ontwikkeling van het luchthavengebied. Het advies van de Commissie Wientjes luidt: Maak van de luchthaven Twente een iconische internationale ontwikkel-, demonstratie-, en productiezone voor 'Advanced Materials and Manufacturing'. In een fraai coulisselandschap rond het Twentse vliegveld worden groen en rust gecombineerd met de bruisende energie van duurzame hightech bedrijvigheid. Kortweg: Technology Base Twente. Het terrein is gelegen in het groen, te midden van stedelijke centra en onderdeel van het netwerk van topbedrijven en kennisinstellingen in Twente. Een unieke start- en landingsbaan met vliegfunctie maken het gebied tot een zeer onderscheidende 'asset' voor bedrijvigheid. De herontwikkeling is onderdeel van de totale transformatie van de voormalige militaire basis tot gebied met ruimte voor natuur, wonen, ontspannen en werken.

Met het initiatief wordt een spottersheuvel gerealiseerd. Door middel van deze heuvel worden zowel de luchthaven als de omliggende natuur beleefbaar gemaakt. Het initiatief sluit daarmee aan bij het advies Wientjes.

2.3.5 Actieplan Duurzaamheid

Op basis van het coalitie akkoord heeft de gemeente Enschede het Actieplan Duurzaamheid opgesteld. Het actieplan heeft de volgende speerpunten:

- de bodem niet uitputten;
- niet meer en sneller chemische stoffen in het milieu brengen, dan de natuur kan verwerken;
- de natuur niet sneller aantasten, dan dat zij zich kan herstellen;
- geen dingen doen waardoor mensen worden beperkt in het vervullen van hun basisbehoeften.

Voorliggend initiatief voorziet in de realisatie van een spottersheuvel. Deze wordt gerealiseerd met verontreinigde en niet-verontreinigde grond welke vrijkomt uit herontwikkelingen van Technology Base. Hoe omgegaan wordt met de grond is nader uitgewerkt in paragraaf 4.1.

Tevens wordt de heuvel ingezaaid met inheemse grassoorten die in de omgeving van de heuvel voorkomen, waardoor er wordt bijgedragen aan de vergroting van de biodiversiteit en het herstel van de natuur na het agrarische en bemeste gebruik.

Het initiatief sluit daarmee aan bij het actieplan duurzaamheid.

2.3.6 Nota van uitgangspunten Middengebied Luchthaven (ecologische hoofdstructuur en werkparken)

In 2015 heeft de gemeenteraad de Nota van uitgangspunten voor de ontwikkeling van het Middengebied van de voormalige militaire luchtmachtbasis vastgesteld. In deze nota staan de uitgangspunten voor de ontwikkeling van het natuurgebied en voor de naastgelegen werkparken De Strip, Oostkamp en Deventerpoort. Het natuurgebied is inmiddels grotendeels* als Natuurnetwerk Nerdeland (NNN) begrensd. De oude naam voor NNN is EHS (Ecologische Hoofdstructuur).

Voor het opstellen van de nota is een proces gevolgd waarin gezocht is naar input van de verschillende stakeholders. Gesproken is met (vertegenwoordigers van) een groot aantal belanghebbenden: Stichting Lonnekerberg (StiL), Dorpsraad Lonneker, Landschap Overijssel, Stichting Lonnekerland, VOLT-Twente, Noabers Volmer en de FCE. Ook is gesproken met de ondernemer/eigenaar van de werkparken en met ADT (Area Development Twente, nu projectbureau Gemeenschappelijke Regeling Technology Base) als ontwikkelaar van de ecologische hoofdstructuur en (destijds nog) eigenaar van de Deventerpoort. De uiteindelijke conceptnota is ter informatie aan alle omwonenden gezonden, waarbij de mogelijkheid is

geboden technische vragen te stellen.

Het realiseren van de spottersheuvel maakt deel uit van het Inrichtingsplan EHS, zie paragraaf 3.2. Dit plan is meegenomen in de Nota van uitgangspunten Middengebied en de realisatie van de spottersheuvel past dus binnen dit beleid.

* Het gebied bestemd voor de realisatie van de spottersheuvel is niet als NNN begrensd.

2.3.7 Beleidsregel Ruimtelijke Kwaliteit

De Beleidsregel Ruimtelijke Kwaliteit betreft de welstandsnota voor de gebiedsontwikkelingen ter plaatse van Technology Base. De beleidsregel geeft aan dat in de eerste instantie alle ontwikkelingen mogelijk zijn mits zij voldoen aan de kwaliteitscriteria die in dit beleidsstuk worden weergegeven.

In het kader van de spottersheuvel, hetgeen zich in dit beleidsstuk laat merken als de aanleg van een groenstructuur, dient er met de volgende punten rekening gehouden te worden:

- Behoud samenhang in bebouwing en landschap
- Behoud bos als camouflagebeplanting
- Behoud de brede rolbaantracés
- Koester het karakter van de beeldbepalende gebouwen
- Zorg voor samenhang en herkenbaarheid nieuwe tijdlaag
- Balans in het groen/blauwe casco
- Zo min mogelijk hekken
- Water

Per punt is hieronder aangegeven hoe met het betreffende punt rekening is gehouden:

- Behoud samenhang in bebouwing en landschap
Er wordt geen nieuwe bebouwing aangelegd. In paragraaf 2.2.2 is aangegeven hoe rekening is gehouden met het landschap.
- Behoud bos als camouflagebeplanting
Er wordt geen bos verwijderd als gevolg van dit initiatief. De aan te leggen heuvel zal voorzien worden van bloemrijk inheems gras en daarmee waarde toevoegen aan het bestaande bos. Zie hiertoe ook paragraaf 3.2.
- Behoud de brede rolbaantracés
De rolbaantracés worden als gevolg van dit initiatief niet aangepast.
- Koester het karakter van de beeldbepalende gebouwen
Het karakter van beeldbepalende gebouwen wordt niet aangetast door deze ontwikkeling.
- Zorg voor samenhang en herkenbaarheid nieuwe tijdlaag
Het initiatief voorziet in de realisatie van een spottersheuvel. Deze heuvel wordt vloeiend in het omliggende landschap ingepast en aangesloten op het recreatieve routenetwerk in de omgeving. Dit is nader uitgewerkt in paragraaf 3.2.
- Balans in het groen/blauwe casco
Het initiatief voorziet in de realisatie van een spottersheuvel met de realisatie van groen daarop. Het blauwe casco wordt niet aangetast en het groene casco wordt versterkt door deze ontwikkeling. Zie ook paragraaf 3.2.
- Zo min mogelijk hekken
Het initiatief voorziet niet in de realisatie van hekken. Ten tijde van de aanleg van de heuvel worden tijdelijk hekken geplaatst om de das te weren uit het plangebied. Na de realisatie van de spottersheuvel worden deze hekken weer verwijderd.
- Water

De waterhuishouding van dit initiatief wordt beschreven in paragraaf 4.8. Er treden geen belemmeringen op.

Het initiatief voldoet aan de kaders welke van toepassing zijn op basis van de beleidsregel Ruimtelijke Kwaliteit. De beleidsregel Ruimtelijke Kwaliteit staat dit initiatief niet in de weg.

2.3.8 Conclusie gemeentelijk beleid

De gemeentelijke structuurvisie vormt geen belemmering voor het initiatief. Het initiatief is passend binnen deze visie. In de structuurvisie Gebiedsontwikkeling Luchthaven Twente e.o. is de voorgenomen ontwikkeling, de aanleg van een uitkijkheuvel, al opgenomen als realisatiedoel. Het initiatief is in lijn met deze structuurvisie en draagt bij aan de realisatie van de voorgenomen ontwikkelingen ter plaatse. Daarnaast worden natuurwaarden vergroot ten opzichte van de agrarische situatie en wordt de biodiversiteit versterkt. Het voorgenomen initiatief is wenselijk in het kader van het gemeentelijk beleid.

Hoofdstuk 3 Huidige en toekomstige situatie

3.1 Situatie plangebied voor start van de aanleg en huidige situatie

Voor de start van de aanleg van de spottersheuvel waren de gronden in gebruik voor de beweiding van vee. De gronden werden regelmatig bemest en kenden agrarisch gebruik. Er was sprake van grasland met een eenzijdige grassoort zonder natuurwaarden. De situatie voor de aanvang van de aanleg is te zien op de luchtfoto op onderstaande afbeelding. De gronden liggen op 35 meter boven N.A.P. Een uitgebreide beschrijving is te vinden in de ecologische memo in Bijlage 2.

Luchtfoto situatie voor aanleg

In de omgeving van het plangebied zijn enkele bossen aanwezig zoals op de Lonnekerberg (circa 60 meter boven N.A.P.). Langs de omliggende wegen zoals de Grefteberghoekweg zijn bomenrijen aanwezig. De naastgelegen luchthaven en natuurgebied zijn, in tegenstelling tot de rest van de omgeving, een grote open vlakten. De lange lanen en de rechte landingsbanen in het gebied zorgen voor lange zichtlijnen welke in scherp contrast staan met de dichte bebossing om de luchthaven heen.

Langs de perceelsgrenzen en langs de omliggende lanen zijn bomenrijen gelegen. Deze bomenrijen bestaan voornamelijk uit gebiedseigen loofbomen. In het algemeen geldt voor de omgeving dat de bomenrijen vaak dienen als afscheidingen of aanduidingen van grenzen in het landschap of tussen percelen.

Vanwege een fout is de verkeerde plankaart van het Bestemmingsplan 'Buitengebied 1996' op

Spottersheuvel

Ruimtelijkeplannen.nl terecht gekomen. Op basis van deze foutieve kaart, waarin de gronden de bestemming 'vliegveld' hebben in plaats van 'Agrarisch gebied met landschappelijke waarden', is toestemming verleend om te starten met de werkzaamheden. Na aanvang van de werkzaamheden bleek dat deze toestemming op basis van de verkeerde plankaart en onterecht is verleend. Dit is de reden dat in deze paragraaf zowel op de situatie voor aanleg als de huidige en toekomstige situatie wordt ingegaan. Op onderstaande afbeeldingen zijn enkele impressies van de huidige situatie weergegeven.

Impressie zuidzijde plangebied

Directe omgeving plangebied

Impressie noordzijde plangebied

3.2 Toekomstige situatie

De initiatiefnemer is voornemens om ter plaatse van het plangebied een spottersheuvel voor het bekijken van vliegtuigen en natuur te realiseren. Als gevolg van ontwikkelingen ter plaatse van de vliegbasis komen gronden vrij waarmee de spottersheuvel gerealiseerd kan worden. Gronden komen onder andere vrij bij de volgende activiteiten:

- Het graven van ruimte voor de funderingen/het plaatsen van gebouwen;
- Het graven van cunetten voor de aanleg van ontsluitingswegen, voet- en fietspaden, in- en uitritten, parkeerplaatsen, logistieke ruimten zoals laad- en loszones bij bedrijfshallen etc.;
- Het aanleggen van kabels en leidingen;
- Het aanleggen van waterbergende voorzieningen (bv. sloten of wadi's);
- Terreinonderhoud zoals groenwerk/rooien/kappen bomen.

Deze grond wil de initiatiefnemer graag intern hergebruiken om te voldoen aan de afspraken in de Bestuursovereenkomst* om zoveel mogelijk te werken met een gesloten grondbalans. De niet herbruikbare grond wordt opgeslagen in een landschapselement naast het vliegveld. Dit betreft de nieuw te realiseren spottersheuvel.

* In 2009 is voor de gebiedsontwikkeling van de voormalige militaire luchtmachtbasis Twenthe een Bestuursovereenkomst gesloten tussen De Staat der Nederlanden, de provincie Overijssel en de gemeente Enschede. In 2010 is er een addendum op deze overeenkomst door alle partijen ondertekend.

Landschappelijke omgeving

Ten westen van het plangebied bevindt zich het in 2015/2016 ingerichte natuurgebied op de gronden van de voormalige luchtmachtbasis, ten oosten van het plangebied bevindt zich natuurgebied de Lonnekerberg. In het inrichtingsplan d.d. 03-06-2014 voor het natuurgebied Vliegbasis Twenthe is rekening gehouden met de aanleg van een spottershill op deze locatie. Het inrichtingsplan is opgesteld door Royal Haskoning. In de projectgroep hebben zij samengewerkt met de provincie Overijssel, de gemeente Enschede, Waterschap Vechtstromen, de Uitvoeringscommissie Enschede-noord, de Regio Twente en gedeeltelijk ook met Landschap Overijssel, de eigenaar van natuurgebied de Lonnekerberg wat ten oosten van het gebied ligt. Daarnaast zijn diverse belangenverenigingen betrokken geweest, waaronder diverse cultuurhistorische verenigingen en natuurbelangenverenigingen zoals de Natuur en milieuraad, de Stichting Lonnekerland en de Dorpsraad Lonneker. In Bijlage 3 en Bijlage 4 van deze ruimtelijke onderbouwing zijn een grotere kaart en een samenvatting van het inrichtingsplan opgenomen.

Uitsnede inrichtingsplan NNN ter plaatse van spottersheuvel

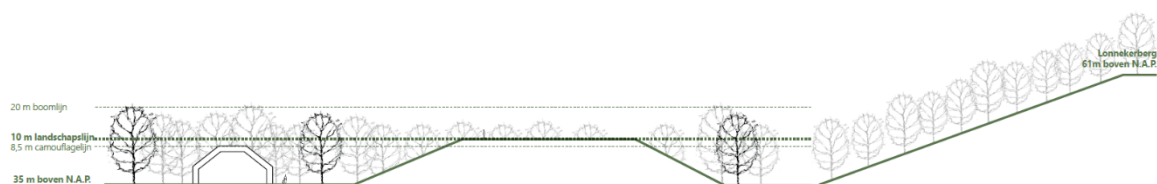
Afmeting en hoogte van de spottersheuvel

De voorgenomen spottersheuvel voorziet in een ophoging van maximaal 10 meter hoog. Naast het plangebied op circa 400 meter is de Lonnekerberg gelegen. Deze berg heeft een hoogte van circa 60 meter boven n.a.p. De voorgenomen ontwikkeling komt al met al maximaal op een hoogte van circa 45 meter boven n.a.p. te liggen, en past daarmee goed naast de Lonnekerberg. Met een hoogte van maximaal 10 meter is de heuvel ook ruim lager dan omliggende bestaande bomen.

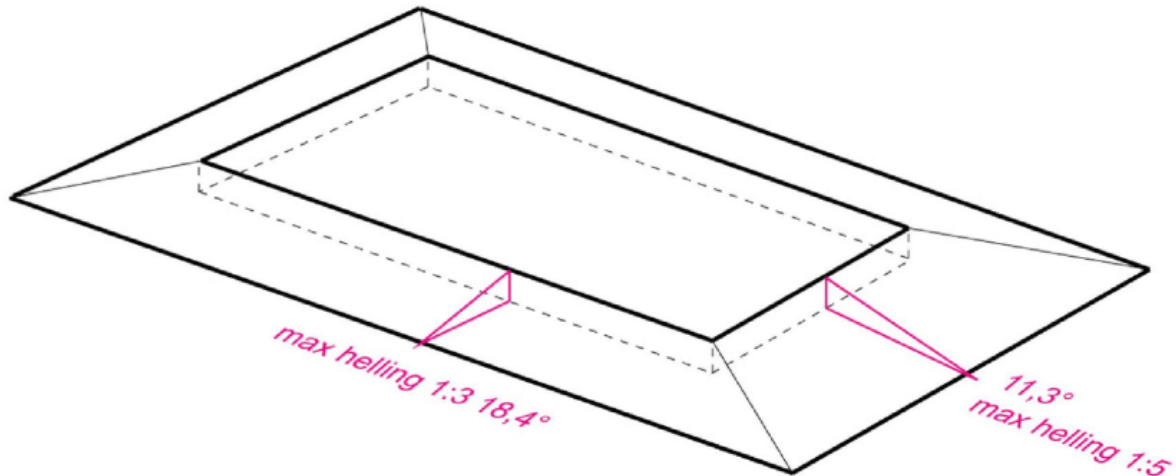
Halvering grootte en hoogte

Het perceel waar de heuvel wordt aangelegd is iets minder dan 3,5 ha groot. Half zo groot dus als in Structuurvisie B (zie paragraaf 2.3.2) opgenomen. De heuvel wordt verder maximaal 10 meter hoog, daar waar in Structuurvisie B een hoogte van 20 meter is opgenomen. De helling van de zijden van de heuvel wordt aan de oostzijde maximaal 1:5 en aan de overige drie zijden maximaal 1:3, gelijk aan de maximale helling die is opgenomen in Structuurvisie B.

Principeprofiel hoogte spottersheuvel

Schematische weergave hoogte spottersheuvel (voor een weergave van de juiste hellingen, zie volgende afbeelding)

Schematische weergave hoogte spottersheuvel

Ruimtelijk ontwerp en afstemming met het Regieteam

Door IAA stedenbouw en landschap is begin 2019 een uitwerking van het ruimtelijk ontwerp van de spottersheuvel gemaakt. In haar onderzoek heeft IAA gekeken naar de locatie en hoe de locatie in haar omgeving ligt. In eerste instantie is gekozen om een object voor te stellen wat uit het landschap zou springen, een interessante en nieuwsgierigheid wekkende heuvel die duidelijk een nieuwe tijdlaag markeert.

Uit de afstemming met het Regieteam in maart/mei 2019 is de wens naar voren gekomen om de heuvel meer passend te laten zijn bij de huidige omgeving. Geadviseerd is om de heuvel zo min mogelijk een ontworpen object te laten worden en een object te laten zijn dat probeert aan te sluiten op het bestaande landschap. IAA heeft daarop twee nieuwe ontwerpen gemaakt. Op 20 mei 2019 is goedkeuring van het Regieteam ontvangen voor aanleg van de heuvel. De aanleg van de heuvel is ook op 26 oktober 2020 met het Regieteam besproken en zij hebben in navolging van dat overleg d.d. 30 november 2020 goedkeuring gegeven aan de aanleg ervan conform de in de vorige paragraaf beschreven hoogte en hellingen.

Inpassing in de omgeving

De heuvel wordt in hoogte duidelijk ondergeschikt aan de naast gelegen Lonnekerberg en omliggende bestaande bomen en kent een soepele overgang met het omliggende landschap. De heuvel zal ingezaaid worden met een inheems bloemrijk grasmengsel, zodat de plek passender wordt bij de naastgelegen natuurgebieden dan dat bij agrarisch gebruik het geval is. Daarnaast worden de huidige al in de omgeving aanwezige wandel- en fietsroutes aangesloten op de heuvel. De heuvel wordt betreedbaar gemaakt voor vliegtuig- en natuurspotters. Door de verbinding van de heuvel met de routes in de omgeving, wordt de heuvel een logisch en interessant onderdeel van een wandeling of fietstocht door de naastgelegen gebieden.

Hoofdstuk 4 Milieuaspecten

4.1 Bodem

Toetsingskader

De milieuhygiënische kwaliteit van de bodem moet passen bij de toekomstige ontwikkeling. Daarbij zijn de volgende aspecten uit de Wet bodembescherming en het Besluit bodemkwaliteit van belang:

1. De aan- of afwezigheid van een bodemverontreiniging ter plaatse van de toekomstige spottersheuvel.
2. De spottersheuvel zelf mag geen nieuwe bodemverontreiniging veroorzaken.

Situatie plangebied

De toekomstige ontwikkeling betreft de aanleg van een spottersheuvel voor het gebruik als spottersplek voor vliegtuigen en natuur. De bodem ter plaatse van de spottersheuvel bestaat uit grond die voldoet aan de landelijke achtergrondwaarde. Daarnaast bevat het grondwater eveneens geen noemenswaardige verontreinigingen. De milieuhygiënische kwaliteit van de grond en het grondwater staat beschreven in een bodemonderzoeksrapportage (Ortago Noordoost B.V., 20 december 2019, nulsituatie bodemonderzoek depotlocatie (Spottershill) aan Grefteberghoekweg te Enschede, kenmerk 211335/R01).

De toekomstige spottersheuvel bestaat uit grond afkomstig van de voormalige vliegbasis Twenthe. In een door de gemeenteraad van Enschede vastgestelde bodembeheernota is vastgelegd aan welke kwaliteit en voorwaarden de grond moet voldoen. Daarbij is onderscheid aanwezig tussen de kern van de spottersheuvel en de leeflaag. De grond in de kern van de spottersheuvel mag op basis van de bodembeheernota een slechtere kwaliteit dan de omgeving te bevatten. Het betreft hier verontreinigde grond met uitsluitend immobiele verontreinigingen. Een mobiele verontreiniging die kan uitspoelen naar het grondwater mag niet in de spottersheuvel worden toegepast. Daarnaast wordt in alle windrichtingen rondom de kern een folie toegepast zodat:

- De verontreinigde grond in de kern van de heuvel en de schone onderliggende bodem fysiek van elkaar zijn gescheiden.
- De verontreinigde grond in de kern van de heuvel op enig moment volledig uitneembaar is.

De afdekking van de spottersheuvel aan de boven- en zijkanten bestaat uit grond die geschikt is als leeflaag. Daarbij regelt de bodembeheernota waar deze grond aan moet voldoen.

Degene die grond verwerkt, verricht voorafgaande volgens de gebruikelijke procedures een melding bij het meldpunt bodemkwaliteit. Het bevoegd gezag houdt daardoor toezicht op de toepassingen van grond in de spottersheuvel.

Conclusie

De grond en het grondwater ter plaatse van de spottersheuvel is volgens het uitgevoerde bodemonderzoek niet verontreinigd.

De getroffen maatregelen voorkomen contact van verontreinigde met niet verontreinigde grond. De verontreiniging loopt niet uit, doordat alleen toepassing van immobiele verontreinigingen in de spottersheuvel plaatsvindt. Alle toe te passen grond is vooraf onderzocht en getoetst aan de eisen uit de bodembeheernota. Daarnaast houdt het bevoegd gezag toezicht op alle grondtoepassingen in de spottersheuvel.

Het aspect bodem vormt geen belemmering voor de aanleg van een spottersheuvel.

4.2 Geluid

Toetsingskader

In het kader van de Wet geluidhinder is bij de vaststelling of wijziging van een bestemmingsplan een akoestisch onderzoek vereist naar de geluidsbelasting op geluidgevoelige bestemmingen vanwege industrielawaai, weg- en railverkeerslawaai. Dit geldt alleen voor (geplande) geluidgevoelige

bestemmingen die binnen de zone van een weg, spoorweg of industrieterrein liggen.

Situatie plangebied

Het initiatief voorziet in de aanleg van een spottersheuvel. Dit initiatief is niet aangemerkt als een gevoelig object in het kader van de Wet geluidhinder. Een akoestisch onderzoek naar wegverkeerslawaaï kan achterwege blijven.

Daarnaast is in de nabijheid van het plangebied Twente Airport gelegen. Ter plaatse van de luchthaven geldt het Luchthavenbesluit Twente Airport. In dit besluit is aangegeven dat er geen geluidgevoelige functies binnen de geluidscontouren van de startbanen gerealiseerd mogen worden. In dit besluit is aangegeven dat de 48 dB contour van de luchthaven over het plangebied heen ligt. De spottersheuvel betreft geen gevoelige functie waar voortdurend mensen verblijven. Ook in dit kader kan een nader onderzoek achterwege blijven.

Conclusie

Het aspect geluidhinder vormt geen belemmering voor het initiatief.

4.3 Luchtkwaliteit

Toetsingskader

In het kader van een goede ruimtelijke ordening wordt bij het opstellen van een ruimtelijk plan uit het oogpunt van de bescherming van de gezondheid van de mens rekening gehouden met de luchtkwaliteit. Het toetsingskader voor luchtkwaliteit wordt gevormd door hoofdstuk 5, titel 5.2 van de Wet milieubeheer. Dit onderdeel van de Wet milieubeheer (Wm) bevat grenswaarden voor zwaveldioxide, stikstofdioxide en stikstofoxiden, fijn stof, lood, koolmonoxide en benzeen. Hierbij zijn in de ruimtelijke ordeningspraktijk langs wegen vooral de grenswaarden voor stikstofdioxide (jaargemiddelde) en fijn stof (jaar- en daggemiddelde) van belang.

Op grond van artikel 5.16 van de Wm kunnen bestuursorganen bevoegdheden die gevolgen kunnen hebben voor de luchtkwaliteit onder andere uitoefenen indien de bevoegdheden/ontwikkelingen niet leiden tot een overschrijding van de grenswaarden of de bevoegdheden/ontwikkelingen niet in betekenende mate (nibm) bijdragen aan de concentratie in de buitenlucht.

Besluit niet in betekenende mate

In dit Besluit niet in betekenende mate is bepaald in welke gevallen een plan vanwege de gevolgen voor de luchtkwaliteit niet aan de grenswaarden hoeft te worden getoetst. Hierbij worden 2 situaties onderscheiden:

- een plan heeft een effect van minder dan 3% van de jaargemiddelde grenswaarde NO₂ en PM₁₀ (= 1,2 µg/m³);
- een plan valt in een categorie die is vrijgesteld aan toetsing aan de grenswaarden; deze categorieën betreffen onder andere woningbouw met niet meer dan 1.500 woningen bij één ontsluitingsweg en 3.000 woningen bij twee ontsluitingswegen, kantoorlocaties met een bruto vloeroppervlak van niet meer dan 100.000 m² bij één ontsluitingsweg en 200.000 m² bij twee ontsluitingswegen.

Situatie plangebied

Dit initiatief voorziet in de realisatie van een spottersheuvel welke tevens gebruikt zal worden als spottersplek voor vliegtuigspotters. Deze functie als vliegtuigspottersplek heeft geen aanvullende verkeersaantrekkende werking ten opzichte van het naastgelegen natuurgebied en de bestaande spottersheuvel.

Conclusie

Het project is een Nibm project. Het initiatief heeft niet in betekenende mate verslechting van de

luchtkwaliteit als gevolg. Het aspect luchtkwaliteit vormt derhalve geen belemmering voor het initiatief.

4.4 Externe veiligheid

Toetsingskader

Bij externe veiligheid gaat het om het beheersen van de veiligheid van personen in de omgeving van activiteiten met gevaarlijke stoffen. Ook de risico's die zijn verbonden aan het gebruik van luchthavens vallen onder externe veiligheid. De risico's waar burgers aan worden blootgesteld door de aanwezigheid van risicovolle inrichtingen of transportroutes van gevaarlijke stoffen in hun leefomgeving dienen tot een aanvaardbaar minimum te worden beperkt. Daarom heeft de overheid regels opgesteld voor inrichtingen en transportroutes van gevaarlijke stoffen die onaanvaardbaar grote risico's opleveren voor personen die zich bevinden in woningen, scholen en bejaardencentra die in de directe omgeving hiervan liggen. Kort samengevat heeft dit tot gevolg dat er veiligheidsafstanden moeten worden aangehouden tussen risicovolle activiteiten en kwetsbare objecten zoals woningen en dergelijke.

Bij externe veiligheid wordt onderscheid gemaakt tussen plaatsgebonden risico en groepsrisico. Het plaatsgebonden risico mag in principe nergens groter zijn dan een kans van 1 op 1 miljoen (ofwel 10^{-6}).

Het groepsrisico legt een relatie tussen de kans op een ramp en het aantal mogelijke slachtoffers. De contour is daarom niet bepalend, maar het aantal mensen dat zich gedurende een bepaalde periode binnen een bepaalde afstand (effectafstand) van een risicovolle activiteit ophoudt. Voor het groepsrisico geldt dat de actuele hoogte van het groepsrisico en de bijdrage aan het groepsrisico van ruimtelijke ontwikkelingen verantwoord moeten worden.

De wet- en regelgeving met betrekking tot externe veiligheid kan grofweg in twee categorieën worden ingedeeld: regelgeving met betrekking tot risicovolle activiteiten bij inrichtingen en regelgeving met betrekking tot het transport van gevaarlijke stoffen.

Onderzoek

Risicovolle activiteiten bij inrichtingen

Het Besluit externe veiligheid inrichtingen (Bevi) is het wettelijk kader voor risicovolle activiteiten bij inrichtingen. Binnen het plangebied of in de directe nabijheid daarvan zijn geen bedrijven of inrichtingen aanwezig waarop het Bevi van toepassing is.

Transport van gevaarlijke stoffen door buisleidingen

Voor het transport van gevaarlijke stoffen door buisleidingen is het Besluit externe veiligheid buisleidingen (Bevb) het wettelijk kader. Binnen of in de nabijheid van het plangebied zijn geen buisleidingen aanwezig waarop het Bevb van toepassing is.

Transport van gevaarlijke stoffen over de weg, het spoor en het water

Voor het transport van gevaarlijke stoffen over de weg, per spoor of over het water zijn de Wet vervoer gevaarlijke stoffen en de Circulaire Vervoer Gevaarlijke Stoffen het wettelijk kader. Momenteel is nieuwe wet- en regelgeving in voorbereiding voor het transport van gevaarlijke stoffen over de weg, het spoor en het water. De basis van die nieuwe regelgeving wordt gevormd door het Basisnet vervoer gevaarlijke stoffen. Het Basisnet kent 3 vervoersmodaliteiten: Basisnet Water, Basisnet Spoor en Basisnet Weg.

Basisnet Weg

Binnen het plangebied of in de directe nabijheid daarvan zijn geen wegen aanwezig die in het Basisnet zijn aangewezen als transportroute voor gevaarlijke stoffen over de weg.

Basisnet Water

Binnen het plangebied of in de directe nabijheid daarvan zijn geen waterwegen aanwezig die in het Basisnet zijn aangewezen als transportroute voor gevaarlijke stoffen over water.

Basisnet Spoor

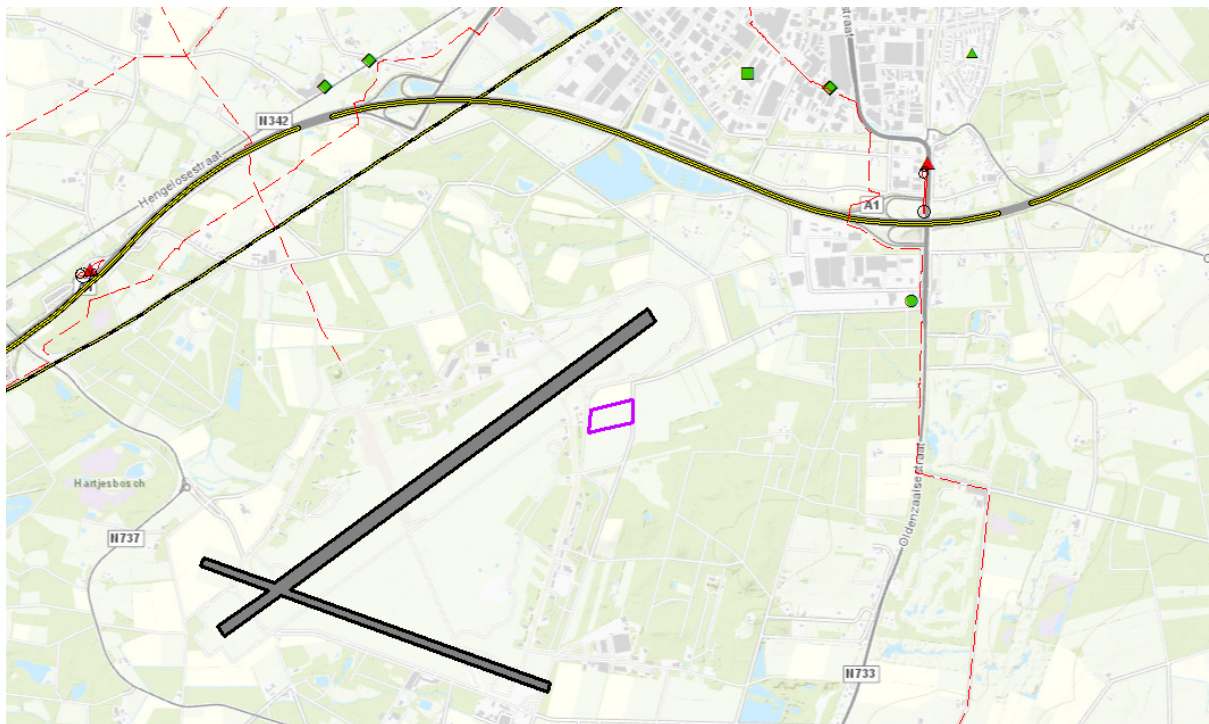
Binnen het plangebied of in de directe nabijheid daarvan is geen spoorweg aanwezig die in het Basisnet is aangewezen als transportroute voor gevaarlijke stoffen over het spoor.

Vliegverkeer

Het wettelijke kader met betrekking tot externe veiligheid ten gevolge van het vliegverkeer is geregeld in de Wet luchtvaart en specifiek de wijzigingswet Regelgeving burgerluchthavens en militaire luchthavens (RBML). De consequenties met betrekking tot het vliegverkeer is middels het Luchthavenbesluit vastgesteld. Uit de bij het Luchthavenbesluit gevoegde berekeningen van de veiligheidscontouren blijkt dat het plangebied buiten de plaatsgebonden risicocontour en het aandachtsgebied voor wat betreft het groepsrisico is gelegen.

Risicokaart

Op onderstaande afbeelding is een uitsnede van de risicokaart ter plaatse van het plangebied weergegeven. De start- en landingsbaan die van noordwest naar zuidoost loopt is sinds de aanleg van het natuurgebied niet meer in gebruik. De risicokaart is nog niet aangepast op deze gewijzigde situatie. Voor deze Ruimtelijke Onderbouwing is dit niet relevant, aangezien de risicocontouren van de start- en landingsbaan niet over het plangebied heen lopen.

Uitsnede risicokaart (plangebied paars omlijnd)

Conclusie

Op basis van het bovenstaande en het gegeven dat het plan geen (nieuwe) kwetsbare of beperkt kwetsbare objecten mogelijk maakt binnen risicocontouren kan worden geconcludeerd dat de externe veiligheid geen belemmering vormt voor de uitvoerbaarheid van het voornemen.

4.5 Bedrijven en milieuzonering

Toetsingskader

In het kader van de Wet milieubeheer dient in nieuwe situaties rekening te worden gehouden met (wenselijke) afstanden tussen bepaalde milieubelastende functies en milieugevoelige functies. In de uitgave Bedrijven en Milieuzonering (2009) is een richtafstandenlijst opgenomen. In de lijst is voor allerlei soorten "milieubelastende activiteiten" aangegeven welke richtafstanden vanwege geur, stof, geluid en gevaar bij voorkeur aangehouden moeten worden ten opzichte van "milieugevoelige activiteiten". De grootste van deze vier richtafstanden is bepalend voor de indeling van een activiteit in een milieucategorie.

Plangebied

Het initiatief voorziet niet in een gevoelige functie in het kader van bedrijven en milieuzonering. Op basis van de VNG-uitgave Bedrijven en milieuzonering hoeft dus geen rekening gehouden te worden met risicocontouren van omliggende bedrijven. In het kader van een goede ruimtelijke ordening dient echter onderbouwd te worden of de locatie beschermd dient te worden tegen geluid. Hierbij is de regelmaat en de lengte van de periode waarin personen verblijven op een bepaalde plek van belang. Een spottersheuvel is een plek die bestemd is voor personen die gedurende een gedeelte van de dag aanwezig zijn. Spotters zijn grotendeels hobbyisten die hun hobby gedurende enkele uren per dag en over het algemeen niet elke dag uitoefenen. Ze verblijven niet permanent of dagelijks op de spottersheuvel. Daarmee is het niet noodzakelijk om aanvullende bescherming te bieden.

Het initiatief zelf betreft een spottersheuvel welke niet voorzien is van een milieucategorie. Het initiatief voorziet tevens niet in de generatie van geluid, stof of veiligheidsrisico's en heeft daarmee geen invloed op bestaande gevoelige objecten.

Conclusie

Het aspect bedrijven en milieuzonering vormt geen belemmering voor het plan. Het initiatief veroorzaakt geen milieuhinder voor omliggende gevoelige functies.

4.6 Verkeer en parkeren

In deze paragraaf wordt getoetst of het plan de verkeer- en parkeersituatie niet nadelig beïnvloed.

Situatie plangebied

Dit initiatief voorziet in de realisatie van een spottersheuvel. Het gebruik van dit initiatief voorziet niet in een aanvullende verkeersgeneratie ten opzichte van de huidige situatie.

De locatie is voor wandelaars en fietsers zowel vanuit de noordoost- (Noordergrensweg-Grefteberghoekweg) als de zuidwestzijde (natuurgebied NNN) bereikbaar.

Recreanten die met de auto komen, kunnen het gebied vanuit het noorden bereiken. Zij kunnen parkeren bij de parkeerplaats die voor het naastgelegen natuurgebied is aangelegd. Deze ligt naast het in de nabijheid gelegen Dopplergebouw, zie de onderstaande afbeelding. Hier is op het moment voldoende parkeergelegenheid aanwezig. Bij dit Dopplergebouw is ook voldoende plaats voor het parkeren van fietsen. Vanaf de beide parkeerplaatsen zal de spottersheuvel via een wandel- en fietspad te bereiken zijn. De afstand tussen parkeerplaatsen en heuvel is ongeveer 350 meter. In het geval dat de parkeerplaats vol is kan er uitgeweken worden naar de 10 meter brede verbindingssbaan tussen de Grefteberghoekweg en het Dopplergebouw of op de 12 meter brede voormalige taxibaan. Hier is voldoende ruimte om aan de zijkant te parkeren.

Conclusie

Het aspect verkeer en parkeren vormt geen belemmering voor het initiatief.

4.7 Archeologie en cultuurhistorie

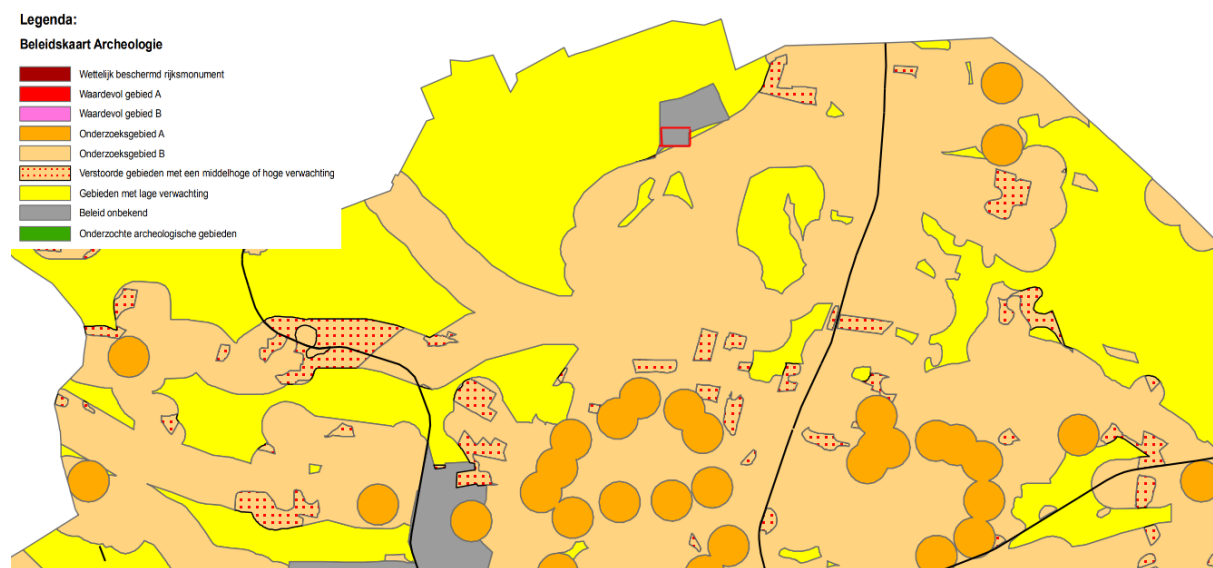
4.7.1 Archeologie

Toetsingskader

Rijk en provincie stellen zich op het standpunt dat in het ruimtelijk beleid zorgvuldig met het archeologisch erfgoed moet worden omgegaan. Voor gebieden waar archeologische waarden voorkomen of waar reële verwachtingen bestaan dat ter plaatse archeologische waarden aanwezig zijn, dient voorafgaand aan bodemingrepen archeologisch onderzoek te worden uitgevoerd. De uitkomsten van het archeologisch onderzoek dienen vervolgens volwaardig in de belangenafweging te worden betrokken.

Op 28 januari 2008 heeft de gemeenteraad van Enschede het gemeentelijk archeologiebeleid vastgesteld. Hierin is opgenomen op welke wijze binnen de gemeente Enschede invulling wordt gegeven aan de zorgplicht voor het archeologisch erfgoed. Bij het archeologiebeleid van de gemeente Enschede is een beleidskaart opgesteld die de zonering van de verschillende archeologische verwachtingswaarden aangeeft. Aan de verschillende verwachtingswaarden zijn voorwaarden gekoppeld wanneer bij bouw- en grondwerkzaamheden archeologisch onderzoek vereist wordt.

Op onderstaande afbeelding is een uitsnede van de archeologische waardenkaart van de gemeente Enschede weergegeven. Hierop is te zien dat er niet bekend is wat de archeologische waarden in het plangebied zijn. De omliggende waarden zijn aangemerkt als laag.

Uitsnede archeologische waardenkaart. Plangebied rood omlijnd

Situatie plangebied

Het initiatief voorziet in de realisatie van een spottersheuvel. Bij de aanleg wordt eerst 30 cm teelaarde verwijderd en in depot gezet. Bij afronding van de heuvel wordt deze teelaarde weer bovenop de heuvel aangebracht. Het gebied is vele jaren mechanisch bewerkt en de diepte waarop afgegraven is, is beperkt, dus er zijn en worden geen potentiële archeologische waarden aangetast. Verder archeologisch onderzoek kan achterwege blijven.

4.7.2 Cultuurhistorie

Toetsingskader

De regering heeft in het Besluit ruimtelijke ordening (Bro) vastgelegd dat gemeenten vanaf 1 januari 2012 rekening moeten houden met aanwezige cultuurhistorische waarden. Burgers krijgen hiermee het recht om bij de planning van bouwwerkzaamheden aan te geven of er cultureel erfgoed wordt geraakt.

Situatie plangebied

In het plangebied bevinden zich geen Rijksmonumenten of gemeentelijke monumenten. De te realiseren heuvel houdt rekening met de aanwezige landschappelijke cultuurhistorische waarden en probeert zich daar vloeiend in te vormen. Als tegenhanger van de strakke lijnen en vormen van het vliegveld is de vorm van de spottersheuvel organisch en natuurlijk. De heuvel zal begroeid raken met bloemrijke inheemse grassoorten die in de omgeving voorkomen.

4.7.3 Conclusie

Het aspect archeologie en cultuurhistorie vormt geen verdere belemmering voor het initiatief.

4.8 Water

Algemeen

Sinds 1 november 2003 is voor alle ruimtelijke plannen de watertoets verplicht. Het doel van de watertoets is waterbelangen evenwichtig mee te nemen in het planvormingsproces van Rijk, Provincies en gemeenten. Hiermee wordt een veilig, gezond en duurzaam watersysteem nagestreefd. Via de digitale watertoets is beoordeeld of en welke waterbelangen voor het plan relevant zijn. De resultaten van de Digitale Watertoets zijn opgenomen in Bijlage 1 van deze ruimtelijke onderbouwing waarbij in deze paragraaf de aandachtspunten worden behandeld.

Watertoetsproces

Op grond van artikel 3.1.6 uit het Besluit ruimtelijke ordening moeten ruimtelijke plannen zijn voorzien van een waterparagraaf. Hiervoor moet het proces van de watertoets worden doorlopen. Bij het watertoetsproces gaat het om het hele proces van vroegtijdig meedenken, informeren, adviseren, afwegen en uiteindelijk beoordelen van de waterhuishoudkundige aspecten in ruimtelijke plannen en besluiten. Waterschap Vechtstromen kijkt wat de invloed van het plan op de waterhuishouding is en geeft een wateradvies. Daarbij toetst het waterschap het plan aan het voorkeursbeleid dat is geformuleerd.

Beoordeling

Het initiatief dient, zoals blijkt uit de watertoets, een normale procedure te doorlopen. Daarom heeft nadere afstemming met het Waterschap Vechtstromen plaatsgevonden. Op 17 november 2020 is bericht ontvangen van het Waterschap dat zij geen bezwaren tegen de voorgenomen ontwikkeling van de Spottersheuvel hebben. Het waterschap verwacht geen negatief effect op de waterkwaliteit van grond- en oppervlaktewater door de aanleg van de heuvel vergeleken met de huidige situatie. Ook is er volgens het Waterschap geen sprake van een toename van het risico op verspreiding van verontreiniging naar grond- en oppervlaktewater vergeleken met de huidige situatie. Het Waterschap kan dan ook instemmen met het initiatief.

Conclusie

Het aspect water vormt geen belemmering voor het initiatief.

4.9 Ecologie

Toetsingskader

Wet natuurbescherming ("Wnb")

De Wnb strekt tot aanwijzing en bescherming van Natura 2000-gebieden resp. NNN-gebieden en tot bescherming van soorten voor zover deze bij de Wnb zijn aangewezen. Met de Wnb wordt uitvoering gegeven aan de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn.

Bij vaststelling van een projectafwijkingbesluit waarvoor deze ruimtelijke onderbouwing is opgesteld, dient ten eerste onderzocht te worden of de Wnb niet in de weg staat aan de uitvoerbaarheid van het voornemen. Daartoe moet worden nagegaan

- of een ontheffing voor overtreding van de verbodsbepalingen voor soorten en/of een vergunning ter bescherming van Natura 2000-gebieden is vereist bij realisatie van het project en, zo ja,
- of aannemelijk is dat deze ontheffing en/of vergunning kan worden verkregen. Deze uitvoerbaarheidstoets is een beperkte toets.

Belangrijker is de toets naar de vraag of de aangevraagde omgevingsvergunning voor afwijken van het bestemmingsplan pas kan worden verleend als (ook) een verklaring van geen bedenkingen van het bevoegd gezag op grond van de Wnb is verkregen. Zo'n verklaring van geen bedenkingen (hierna ook: "vvgb-natuur") is vereist (i) als een Wnb-ontheffing en/of Wnb-vergunning voor uitvoeren van het project dient te worden verkregen en (ii) er geen losse aanvraag om Wnb-ontheffing of Wnb-vergunning is ingediend voordat de aanvraag om omgevingsvergunning voor afwijken van het bestemmingsplan is ingediend. Is een vvgb-natuur vereist, dan vervangt deze vvgb als het ware de (losse) verplichting uit de Wnb om een ontheffing en/of een vergunning te verkrijgen. Dit volgt uit art. 2.1 lid 1 onder i Wabo in combinatie met art. 2.2aa sub a en b Besluit omgevingsrecht.

In dit geval wordt geen (zelfstandige) aanvraag om een Wnb-ontheffing en/of een Wnb-vergunning ingediend voorafgaand aan het verzoek tot (buitenplans) afwijken van het bestemmingsplan. Dat betekent dat in het kader van deze ruimtelijke onderbouwing, naast de uitvoerbaarheidstoetsing die hiervoor is genoemd, wordt nagegaan of een vvgb-natuur is vereist.

Soortenbescherming

In hoofdstuk 3 van de Wnb wordt een onderscheid gemaakt tussen:

- soorten die worden beschermd krachtens de Vogelrichtlijn;
- soorten die worden beschermd krachtens de Habitatrichtlijn en
- overige soorten.

In het kader van de ruimtelijke aanvaardbaarheid van het voorliggende initiatief dient primair onderzocht te worden of realisatie van de spottersheuvel leidt tot overtreding van één of meerdere verbodsbepalingen ter bescherming van soorten zoals opgenomen in hoofdstuk 3 van de Wnb. Is daarvan sprake, dan kan de aangevraagde omgevingsvergunning voor afwijken van het bestemmingsplan alleen worden verleend als op dit punt een vvgb-natuur van GS van Overijssel is verkregen. Formeel dient daarnaast, zoals aangeven, ook onderzocht te worden of de regels uit de Wnb ter bescherming van soorten niet in de weg staan aan de uitvoerbaarheid van de omgevingsvergunning, maar zodra hetzij vaststaat dat een vvgb-natuur op dit punt niet is vereist, hetzij dat deze vvgb-natuur is verkregen, is ook voldaan aan deze uitvoerbaarheidstoets.

Natura 2000-gebieden/ gebiedsbescherming

De Minister van LNV wijst gebieden aan die deel uitmaken van het Europees Netwerk van natuurgebieden, de zogeheten "Natura 2000-gebieden". Een aanwijzingsbesluit bevat de instandhoudingsdoelstellingen voor (leefgebieden van) vogelsoorten (beschermd krachtens de Europese Vogelrichtlijn) en/of instandhoudingsdoelstellingen voor de natuurlijke habitats en habitats van soorten (beschermd krachtens de Europese Habitatrichtlijn).

De realisatie van een spottersheuvel moet worden beschouwd als een project in de zin van art. 2.7 lid 2 Wnb. Voor een project waarvan, afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten, significant negatieve effecten op Natura 2000-gebieden op voorhand kunnen worden uitgesloten, is geen Wnb-vergunning vereist.

Binnen het nu voorliggende toetsingskader betekent e.e.a. dat als voor de realisatie en het gebruik van een spottersheuvel significant negatieve effecten op voorhand kunnen worden uitgesloten, op basis van een passende beoordeling door GS van Overijssel geen vvgb-natuur hoeft te worden afgegeven voordat de

omgevingsvergunning kan worden verleend.

Natuurnetwerk Nederland (NNN)

Gebieden die deel uitmaken van het Natuurnetwerk Nederland worden aangewezen bij provinciale (ruimtelijke) verordening. Voor deze gebieden geldt het 'nee, tenzij'-principe, wat betekent dat binnen deze gebieden geen nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen mogen plaatsvinden die leiden tot een significante aantasting van de wezenlijke waarden en kenmerken van NNN-gebieden, tenzij sprake is van dwingende redenen van groot openbaar belang en er geen reële alternatieven zijn.

Onderzoek

Soortenbescherming

Ter plaatse van het initiatief is een ecologische inventarisatie uitgevoerd. Deze ecologische inventarisatie is te vinden in Bijlage 2 van de ruimtelijke onderbouwing. Het initiatief voorziet in de realisatie van een spottersheuvel. Uit de ecologische inventarisatie blijkt dat het plangebied voor de start van de werkzaamheden en in de huidige situatie niet geschikt is als groeiplaats voor beschermde flora. Tijdens de aanlegfase van de spottersheuvel dient er aandacht te zijn voor invasieve exoten. Er dient gezorgd te worden dat deze exoten zich niet ter plaatse van de spottersheuvel vestigen.

De aanleg van de heuvel gaat ten koste van een klein deel van foerageergebied van de das. Dit betreft een tijdelijk effect aangezien het terrein na definitieve oplevering weer toegankelijk voor de soort. De functionele leefomgeving van de das wordt met voorgenomen ontwikkeling niet aangetast omdat voldoende geschikt foerageergebied voor de soort aanwezig blijft in de directe nabijheid van de burcht. In de huidige situatie is een hek om het plangebied geplaatst wat voor een deel is ingegraven, zodat de das geen toegang heeft tot het plangebied. Het hek zal verwijderd worden nadat de werkzaamheden zijn afgerond. Negatieve effecten op egels en marterachtigen zijn tevens uitgesloten.

Om negatieve effecten op broedvogels te voorkomen, is het noodzakelijk de aanwezige beplanting, waaronder het struweel dat op beide perceelsgrenzen aanwezig is te sparen. Daarnaast wordt geadviseerd de bestaande vegetatie, kort voorafgaand aan het broedseizoen, in de periode eind februari – begin maart kort te maaien en het maaisel af te voeren. Hierdoor wordt geschikt broedbiotoop voor vogels weggenomen waardoor de kansen op verstoring tijdens het broedseizoen tot een minimum wordt beperkt en maximaal invulling wordt gegeven aan de altijd geldende zorgplicht.

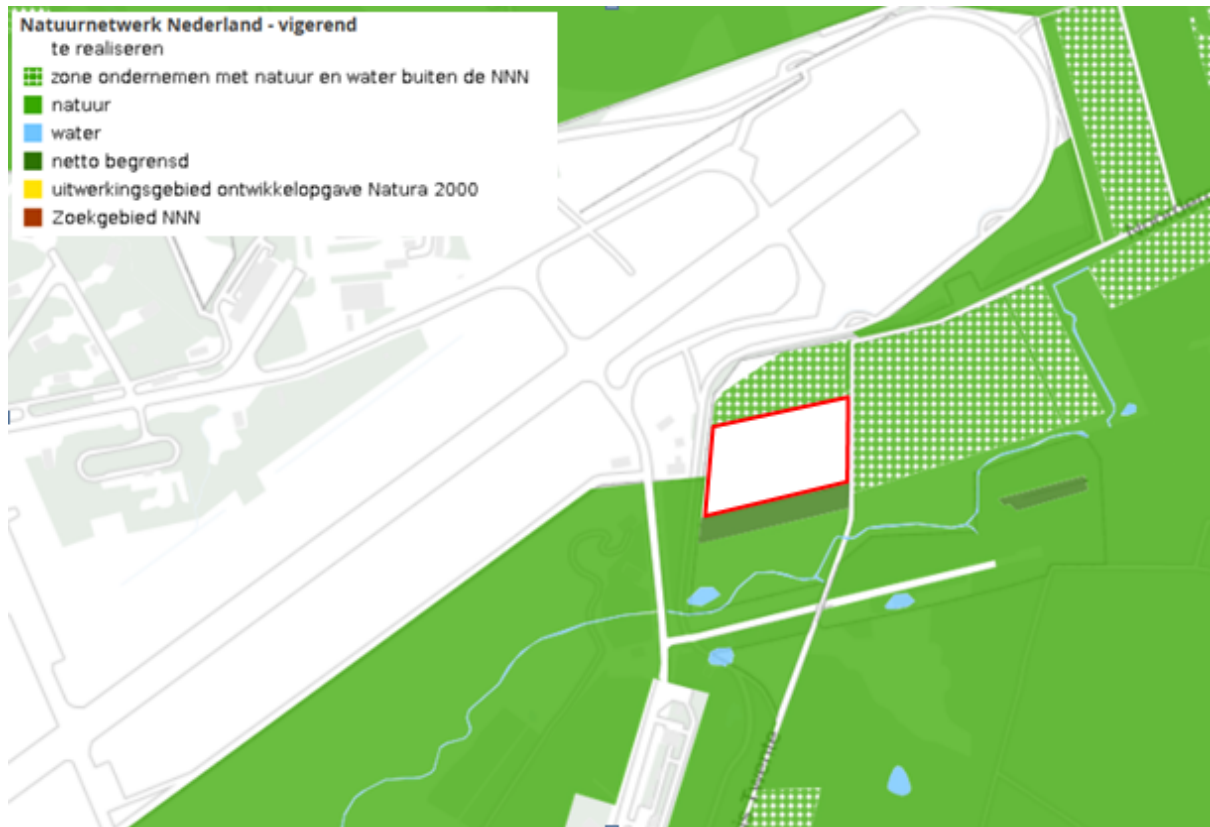
Natura 2000/gebiedsbescherming

Het plangebied is gelegen op geringe afstand van de Natura-2000 gebieden Lonnekermeer en Landgoederen Oldenzaal. Gelet op de aard en omvang van de ontwikkeling is er een stikstofonderzoek uitgevoerd door middel van een berekening met het programma Aeries Calculator. Uit de berekening blijkt dat er geen depositie optreedt in stikstofgevoelige Natura-2000 gebieden die hoger is dan 0,00 mol/ha/jaar. Significante negatieve effecten zijn dus op voorhand uit te sluiten.

De aanleg van de spottersheuvel voorziet niet in werkzaamheden welke mogelijk andere negatieve effecten hebben op Natura-2000 zoals trillingen of lichthinder. Er vinden geen heiwerkzaamheden plaats en er wordt geen verlichting op de werkplaats gerealiseerd. Nader onderzoek in dit kader kan achterwege blijven.

Natuurnetwerk Nederland (NNN)

Het plangebied maakt geen onderdeel uit van het Natuurnetwerk Nederland.

Kaart natuurnetwerk Nederland (rood = plangebied).

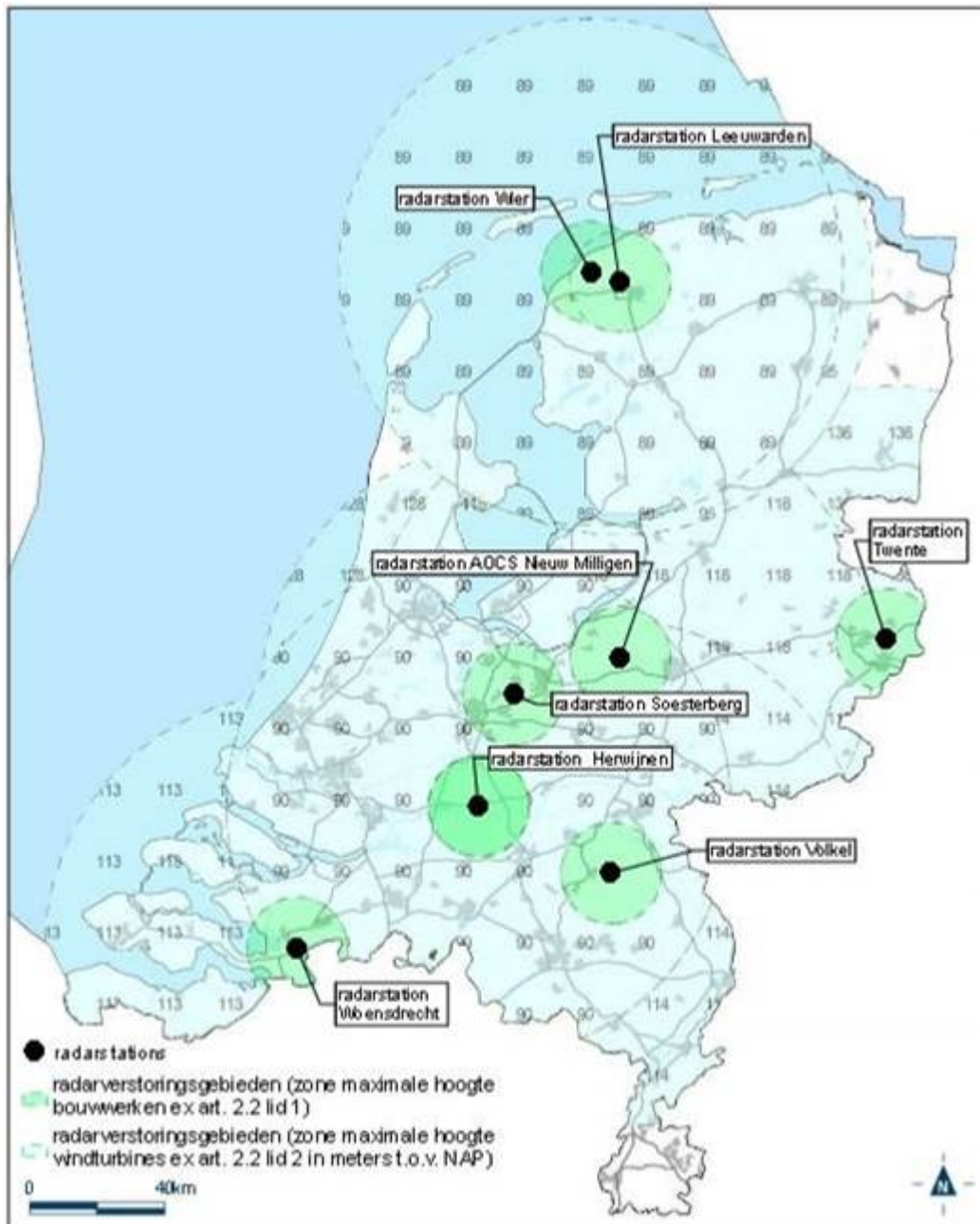
Conclusie

Uitvoering van het initiatief leidt niet tot overtreding van verbodsbepalingen voor soorten die op grond van hoofdstuk 3 Wnb beschermd zijn. Verder zijn significant negatieve effecten op Natura 2000-gebieden ook op voorhand uit te sluiten. Dat betekent dat er geen toestemming / vvgb-natuur op grond van de Wnb vereist is, zodat eveneens geconcludeerd kan worden dat de Wnb niet aan de uitvoerbaarheid van de omgevingsvergunning in de weg staat. Voor de (provinciale) bescherming van NNN-gebieden geldt dat het plangebied niet NNN-begrensd is, dus ook dit aspect staat de uitvoerbaarheid niet in de weg. Het aspect ecologie vormt daarmee dus geen belemmering voor het initiatief.

4.10 Radarverstoringgebieden, installaties voor luchtverkeer en laserstraalvrije gebieden

Radars voor militaire luchtvaart

Zoals bij de beschrijving van het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (=Barro) is aangegeven (zie Bijlage 1 Beleidskader, Hoofdstuk 1 Rijksbeleid) is op het plangebied het ruimtelijke regime van radars voor militaire luchtvaart van toepassing. Op het plangebied zijn de radarverstoringgebieden van AOCS Twente van toepassing.

figuur radars voor militaire luchtvaart

Dit project voorziet in de realisatie van een spottersheuvel op korte afstand van het radarstation Twente. Om deze reden dient er rekening gehouden te worden met een beperking in vrije bouwhoogte. In de Regeling Algemene Regels Ruimtelijke Ordening (Rarro) is aangegeven dat het radarstation Twente op een hoogte van 71 meter boven n.a.p. is gelegen. Initiatieven gelegen binnen 15 kilometer van dit radarstation worden beperkt in hoogte. Deze hoogte mag in de eerste instantie niet boven de 71 meter boven n.a.p. uitkomen.

Zoals beschreven in paragraaf 3.1 is het plangebied gelegen op 35 meter boven n.a.p. Er wordt voorzien in een ontwikkeling welke maximaal 10 meter hoog is. De hoogte komt daarmee op 45 meter boven n.a.p. De 71 meter van de radar wordt hiermee niet overschreden. De radar vormt geen belemmering voor dit initiatief, en het initiatief belemmert de radar niet in zijn functioneren

Conclusie

Het aspect radarverstoringsgebieden vormt geen belemmering voor dit initiatief.

Hoofdstuk 5 Uitvoerbaarheid

5.1 Maatschappelijke uitvoerbaarheid

Voorafgaand aan het in procedure brengen van een omgevingsvergunning met projectafwijkingbesluit vragen burgemeester en wethouders aan het binnen het projectgebied werkzame erkende wijkorgaan advies uit te brengen over de in voorbereiding zijnde omgevingsvergunning. Dit is geen wettelijke procedurestap maar een binnen de gemeente Enschede gehanteerde werkwijze die is vastgelegd in de Regeling Wijkorganen 2008 en nader uitgewerkt in de notitie Wijkorganen en Adviesafspraken.

De projectlocatie is gelegen binnen het werkgebied van stichting Dorpsraad Lonneker, dit is een erkend wijkorgaan dat voorafgaand aan het in procedure brengen van de omgevingsvergunning met projectafwijkingbesluit om advies dient te worden gevraagd.

De Dorpsraad is op 8 december 2020 gevraagd te adviseren in de voorgenomen ontwikkeling. Bij reactie op 23 december 2020 hebben zij te kennen gegeven dat de Dorpsraad zich onthoudt van advisering wegens het ontbreken van voldoende kennis met betrekking tot de eventuele gevolgen op de omgeving van het in het plangebied plaatsen van (licht)verontreinigde grond. Vanuit de gemeente is bij meerdere telefonische gesprekken aangeboden om de Dorpsraad te willen informeren dan wel ondersteunen met kennis over de consequenties van het initiatief op de bodem. De Dorpsraad heeft hier geen gebruik van gemaakt. Met betrekking tot de verantwoording van het aspect bodem en water wordt verwezen naar respectievelijk paragraaf 4.1 en 4.8 van deze ruimtelijke onderbouwing.

De aanleg van de spottersheuvel is benoemd in Structuurvisie voor de Gebiedsontwikkeling luchthaven Twente uit 2009. De structuurvisie is in samenspraak opgesteld met een groot aantal maatschappelijke en belanghebbende organisaties uit de omgeving via het toenmalig opgerichte Maatschappelijk Platform (ongeveer 30 deelnemers) waaronder de Dorpsraad Lonneker en een frequenter betrokken participatiewerkgroep met zeven leden: Kamer van Koophandel, Landschap Overijssel, Natuurmonumenten, Stichting Alternatieven Vliegveld Twente (SAVT), Stichting Lonnekerland, VNO/NCW en Oost NV. De structuurvisie is vastgesteld door de gemeenteraad van Enschede. Dit geldt ook voor de Bodembeheernota en de Bodemkwaliteitskaart. Het inrichtingsplan EHS is in 2013/2014 ook breed maatschappelijk afgestemd. Een klankbordgroep bestaande uit 14 partijen, waaronder de Dorpsraad Lonneker en Stichting Lonnekerland, heeft over de tussenproducten geadviseerd en het plan is voor vaststelling openbaar gedeeld en binnengekomen suggesties van een ieder zijn meegenomen in de planvorming en besluitvorming destijds.

Daarnaast is het inrichtingsplan EHS ook meegenomen in de Nota van uitgangspunten Middengebied uit 2015. Voor het opstellen van deze nota is een proces gevolgd waarin gezocht is naar input van de verschillende stakeholders. Gesproken is met (vertegenwoordigers van) een groot aantal belanghebbenden: Stichting Lonnekerberg (StiL), Dorpsraad Lonneker, Landschap Overijssel, Stichting Lonnekerland, VOLT-Twente, Noabers Volmer en de FCE. Ook is gesproken met de ondernemer/eigenaar van de werkparken en met ADT (Area Development Twente, nu projectbureau Gemeenschappelijke Regeling Technology Base) als ontwikkelaar van de ecologische hoofdstructuur en (destijds nog) eigenaar van de Deventerpoort. De uiteindelijke conceptnota is ter informatie aan alle omwonenden gezonden, waarbij de mogelijkheid is geboden technische vragen te stellen.

5.2 Economische uitvoerbaarheid

De kosten met betrekking tot het opstellen van de ruimtelijke onderbouwing worden gedragen door de initiatiefnemer en daaraan verwante procedurekosten worden verhaald via de leges van de gemeente. Het plan wordt hiermee economisch uitvoerbaar geacht.

Bijlagen

Bijlage 1 Watertoets

datum 16-9-2020
dossiercode 20200916-63-24253

Geachte heer/mevrouw R. de Groot,

U heeft het Waterschap Vechtstromen geïnformeerd over het plan Spottershill door gebruik te maken van de digitale watertoets (www.dewatertoets.nl). De beantwoording van de vragen heeft er toe geleid dat de Normale procedure van het watertoetsproces moet worden doorlopen.

Watertoetsproces:

Op grond van artikel 12 uit het besluit op de ruimtelijke ordening moeten ruimtelijke plannen zijn voorzien van een waterparagraaf. Hiervoor moet het proces van de watertoets worden doorlopen. Bij het watertoetsproces gaat het om het hele proces van vroegtijdig meedenken, informeren, adviseren, afwegen en uiteindelijk beoordelen van de waterhuishoudkundige aspecten in ruimtelijke plannen en besluiten. Waterschap Vechtstromen kijkt wat de invloed van het plan op de waterhuishouding is en geeft een wateradvies. Daarbij toetst het waterschap het plan aan het voorkeursbeleid dat is geformuleerd. Voor het verdere proces is het van belang om de RO adviseur van het waterschap te betrekken bij het plan. Wij verzoeken u ons te informeren over de wijze waarop het plan verder zal worden voorbereid. Daarvoor kunt u contact opnemen met de, voor desbetreffende gemeente, aangewezen RO adviseur.

Ben van Veenen b.van.veen@vechtstromen.nl

- gemeente Hardenberg
- gemeente Losser
- gemeente Ommen

Frits Huttenhuis f.huttenhuis@vechtstromen.nl

- gemeente Borne
- gemeente Coevorden
- gemeente Hellendoorn
- gemeente Oldenzaal

Els Boerrigter e.boerrigter@vechtstromen.nl

- gemeente Dinkelland
- gemeente Enschede
- gemeente Tubbergen

Heral Hesselink h.hesselink@vechtstromen.nl

- gemeente Almelo
- gemeente Rijssen-Holten
- gemeente Wierden

Henry Legtenberg h.legtenberg@vechtstromen.nl

- gemeente Borger-Odoorn
- gemeente De Wolden
- gemeente Emmen
- gemeente Hoogeveen
- gemeente Midden-Drenthe
- gemeente Twenterand

Wim Geerdink w.geerdink@vechtstromen.nl

- gemeente Berkelland
- gemeente Haaksbergen
- gemeente Hengelo
- gemeente Hof van Twente

Telefonisch bereikbaar via mailverzoek of algemeen telefoonnr. 088-2203333.

Algemene info:

In de procedurebepalingen van de Wro voor het bestemmingsplan is opgenomen dat de kennisgeving wordt toegezonden aan de instanties die

bij het overleg zijn betrokken. De terinzagelegging van het bestemmingsplan kunt u zenden aan kennisgevingwro@vechtstromen.nl.

Copyright Digitale watertoets - <http://www.dewatertoets.nl/>. Dit document is gegenereerd via de website <http://www.dewatertoets.nl/>. Het document mag alleen worden gebruikt ten behoeve van het plan, dat in dit document is omschreven. De informatie in dit document is houdbaar tot maximaal 1 jaar, gerekend vanaf de genoemde datum in dit document.

www.dewatertoets.nl

Bijlage 2 Ecologische inventarisatie

Ecologische inspectie Luchthaven Twente

Spottersheuvel

Projectnummer: 6629
Datum: 4-1-2021
Projectleider: B. Haamberg
Opgesteld: B. Haamberg

Aanleiding

In verband met de ontwikkeling van Vliegveld Twente is het noodzakelijk grondwerkzaamheden uit te voeren. Om de vrijkomende grond te kunnen bergen wordt aan de oostzijde van de Luchthaven een spottersheuvel gerealiseerd. Om te beoordelen of de werkzaamheden een negatief effect hebben op beschermde soorten is door B. Haamberg, ecologisch adviseur bij Eelerwoude, op 1 maart 2019 een veldinspectie uitgevoerd om een beeld te krijgen van aanwezige beschermde planten- en diersoorten en eventueel noodzakelijke maatregelen bij de uitvoering van de werkzaamheden. In september 2020 is de locatie nogmaals bezocht om een beeld te krijgen van het gebied en om te zien of de maatregelen die in maart 2019 getroffen zijn afdoende werken. Daarnaast is bekeken of het betreffende gebied geschikt leefgebied vormt voor de egel en kleine marterachtigen, grondgebonden zoogdieren die per december 2019 van de lijst met vrijgestelde soorten zijn afgehaald door de provincie Overijssel. Figuur 1 toont enkele foto's van het gebied op 1 maart 2019, figuur 2 toont enkele foto's van het gebied op 8 september 2020, figuur 3 de ligging van het betreffende gebied.

Afbeelding 1. Betreffend gebied op 1 maart 2019, waarbij de sporen van het opbrengen van mest nog zichtbaar zijn.

Afbeelding 2. Ligging van het plangebied in begin september 2020. Extensivering van het grondgebruik is duidelijk waarneembaar.

Methode

Bureauonderzoek

Rond het plangebied en omgeving komen diverse beschermde plant- en diersoorten voor. De bekende verspreidingsgegevens zijn afkomstig uit uitgebreide basiskarteringen van beschermde flora en fauna in 2016 en 2017 (Lubbers, 2016, 2017b) en monitoring van ondermeer broedvogels in 2017, 2018, 2019 (Eelerwoude, 2017a). Daarnaast is de nationale databank flora en fauna (NDFF) geraadpleegd.

Veldbezoek

Veldbezoeken hebben plaatsgevonden op 1 maart 2019 en 8 september 2020. Het veldbezoek is uitgevoerd door B. Haamberg, ecologisch adviseur van Eelerwoude. Het gaat hier om een deskundigenoordeel op basis van de fysieke gesteldheid van het terrein (biotopen onderzoek). Daarnaast zijn aangetroffen belangwekkende soorten genoteerd. Afbeelding drie toont de ligging van het bezochte gebied. In het veld is ruimer gekeken dan de daadwerkelijke begrenzing van het terrein dat wordt bestemd als Spottersheuvel.

Afbeelding 3. Onderzochte gebied, met in roze omlijnd het terrein waarbinnen de spottersheuvel wordt gerealiseerd. (ESRI, 2020).

Situatie in 2019 Natuurwaarden en beschermde soorten

Maart 2019

Het grondgebruik binnen het plangebied is agrarisch, kort voorafgaand aan het veldbezoek is door de boer die het betreffende stuk grond in gebruik heeft mest opgebracht. Structuurvariatie in het gebied ontbreekt. De enige vorm van structuur betreffen de randen van het perceel. Langs de randen van het perceel is enig struweel aanwezig en in de slootkanten groeit plaatselijk braam.

Flora 2019

Flora:

Betreffend grasland is te voedselrijk om geschikt te zijn als groeiplaats voor beschermde flora. Aangetroffen zijn onder andere Engels raaigras, gestreepte witbol en gewone paardenbloem. Langs de randen is plaatselijk gewoon duizendblad en veldzuring aanwezig. Kort voorafgaand aan de werkzaamheden is betreffend perceel nog geïnjecteerd. Beschermde soorten kunnen op basis van standplaatsfactoren worden uitgesloten in het plangebied.

Fauna 2019

Tijdens de veldinspectie zijn binnen het plangebied enkele graafsporen/putjes van de das aangetroffen. De burchtlocatie van de das bevindt zich op enkele honderden meters afstand van het plangebied. Het plangebied maakt onderdeel uit van het foerageergebied van de soort. Opgaande beplanting rond het plangebied wordt gebruikt als broedlocatie door algemeen voorkomende broedvogels en kritischer soorten waaronder de geelgors. Het grasland zelf wordt naar verwachting niet door overige soorten gebruikt als broedlocatie. De beplanting langs de randen, evenals de beplanting op de perceelsscheiding kan wel door broedvogels gebruikt worden.

Situatie in 2020 Natuurwaarden en beschermde soorten

September 2020

Het onderzochte gebied is ten opzichte van 2019 sterk veranderd. Het gehele terrein is omheind om er voor te zorgen dat onbevoegden, maar ook de das geen toegang krijgt tot het terrein gedurende de periode dat er graaf- en grondverzet plaatsvindt. Door de extensivering van het grondgebruik en het opbrengen van grond is de structuurvariatie van het terrein toegenomen ten opzichte van de uitgangssituatie in 2019.

Flora 2020

Op de opgebrachte grond is een weelderige vegetatie ontstaan van soorten die sterk verstoorde milieus, waaronder bijvoet, melganzevoet, en akkerdistel. In de zuidwesthoek van het perceel is een groeiplaats van greppelrus aangetroffen, hetgeen duidt op een verslechte bodem waarop water stagneert. Op het voorste deel van het terrein, waarop nog geen grond is aangebracht, heeft nog geen maaieronde plaatsgevonden, waardoor een kruidenrijke vegetatie is ontstaan, met onder meer gewoon duizendblad.

Fauna 2020

Op enkele honderden meters van het in te richten gronddepot is een dassenburcht aanwezig. Op basis van de aanwezige sporen kan worden geconcludeerd dat de burcht momenteel ook in gebruik is. Tijdens het veldbezoek is de in depot gebrachte grond geïnspecteerd op de aanwezigheid van vluchtpijpen van de das. Deze zijn niet aangetroffen. Daarnaast is gecontroleerd of de das toegang heeft tot het terrein. Geconstateerd is dat het hekwerk overal voldoende is ingegraven. Aan de westzijde zijn, vanwege het wegspoelen van grond een tweetal locaties geconstateerd waar het hekwerk niet voldoende is ingegraven. Dit is door de aannemer reeds hersteld.

Als gevolg van de extensivering van het grondgebruik met bijbehorende toenemende structuurvariatie waardoor dekking en voedselmogelijkheden toenemen is het terrein geschikter geworden voor kleine grondgebonden zoogdieren waaronder kleine marters (wezel, hermelijn en bunzing) en egel. Recente waarnemingen van de betreffende soorten in de laatste vijf jaar in een zone van 300 meter rondom het betreffende gebied ontbreken echter (NDFF, 2020). Tijdens het veldbezoek zijn geen sporen aangetroffen die wijzen op recente aanwezigheid van een van deze soorten. Hoewel het gebied recent geschikter is geworden voor de betreffende soorten kan de aanwezigheid op basis van het ontbreken van recente verspreidingsgegevens in de ruime omgeving van het depot en het ontbreken van sporen die duiden op aanwezigheid van één van deze soorten worden uitgesloten.

Met het hoger worden van de vegetatie nemen dekkingsmogelijkheden voor fauna toe. Dit heeft een positief effect op de aanwezige fauna. Tijdens het veldbezoek is een paartje roodborsttapuit aangetroffen die vermoedelijk in één van de aangrenzende struikjes heeft gebroed en het hekwerk gebruikt als uitkijkpost en het ruige grasland om te foerageren. Ook de torenvalk is tijdens het veldbezoek foeragerend vastgesteld. Tijdens eerdere bezoeken zijn geelgors en kneu vastgesteld, die het hekwerk gebruikten als zitpost. De aanwezige onkruiden vormen voor beide soorten belangrijk wintervoedsel.

Effecten en te nemen maatregelen

Flora

Negatieve effecten op beschermde flora kan worden uitgesloten. Betreffend perceel is ongeschikt als groeiplaats voor beschermde flora.

Fauna

De aanleg van de spottersheuvel gaat ten koste van een klein deel van foerageergebied van de das. Dit betreft een tijdelijk effect aangezien het terrein na definitieve oplevering weer toegankelijk voor de soort. De

functionaliteit van de verblijfplaats van de das blijft voldoende geborgd, deze bevindt zich op ruime afstand van de werkzaamheden. De functionele leefomgeving van de das wordt met voorgenomen ontwikkeling eveneens niet aangetast omdat voldoende geschikt foerageergebied voor de soort aanwezig blijft in zowel de directe nabijheid van de burcht als op grotere afstand van de burcht (onder meer graslanden in de directe omgeving en foerageergebied op de Lonnekerberg) en het gebied van de spottersheuvel slechts een klein onderdeel van het totale territorium van de das vormt. Het terrein is volledig omheind waarbij het hekwerk minimaal 20 cm is ingegraven. Hierdoor wordt maximaal invulling gegeven aan de zorgplicht om te voorkomen dat de das toegang krijgt tot het terrein. Daarnaast wordt betreffend hekwerk geregeld geïnspecteerd en worden eventuele onderbrekingen (bijvoorbeeld door het wegspoelen van grond hersteld). Na afronding van de werkzaamheden wordt de afrastering verwijderd en kan het terrein weer door de das gebruikt worden.

Negatieve effecten op egel en kleine marterachtigen zijn ook redelijkerwijs uit te sluiten. De soorten kunnen op basis van bekende verspreidingsgegevens en het ontbreken van de sporen die duiden op aanwezigheid worden uitgesloten in het gebied. De extensivering van het terrein leidt juist tot een biotoopverbetering voor deze soorten omdat dekking en prooidieren toenemen. Om negatieve effecten in de toekomst te voorkomen dient in de periode dat betreffende soorten jongen hebben (voortplantingsperiode) de vegetatie gedurende de periode eind februari – begin maart kort te houden zodat het terrein tijdelijk ongeschikt wordt voor kleine marters en egel. Het maaisel dient te worden afgevoerd zodat wordt voorkomen dat geschikte verblijfplaatsen voor kleine marters en egel ontstaan.

Om negatieve effecten op broedvogels te voorkomen, is het noodzakelijk de aanwezige beplanting, waaronder het struweel dat op beide perceelsgrenzen aanwezig is te sparen. Daarnaast wordt geadviseerd de bestaande vegetatie, kort voorafgaand aan het broedseizoen, in de periode eind februari – begin maart kort te maaien en het maaisel af te voeren. Hierdoor wordt geschikt broedbiotoop voor vogels weggenomen waardoor de kansen op verstoring tijdens het broedseizoen tot een minimum wordt beperkt en maximaal invulling wordt gegeven aan de altijd geldende zorgplicht.

Exoten

Aandachtspunt bij het verplaatsen van de grond betreft de aanwezigheid van de invasieve exoten Japanse Duizendknoop en Canadese Guldenroede. TBT heeft momenteel een goed beeld waar populaties van deze soorten aanwezig zijn aan de noordzijde van het vliegveld. Bij het opbrengen van grond van deze locaties is het noodzakelijk alert te zijn op de aanwezigheid van de soort. Indien de soort wordt vastgesteld in de spottersheuvel dienen beide soorten te worden bestreden zodat verdere verspreiding wordt voorkomen.

Conclusie

Met de voorgenomen werkzaamheden zijn negatieve effecten op beschermde soorten uit te sluiten. Geadviseerd wordt om het terrein geregeld te inspecteren of het raster nog functioneert. Daarnaast is het noodzakelijk, de vegetatie op het terrein, eind februari begin maart kort te maaien en het maaisel af te voeren, zodat wordt voorkomen dat broedvogels, kleine marters en egel zich vestigen in de kwetsbare (broed- en voortplantingsperiode) van de soorten. Vanaf juli kan de vegetatie dan juist groeien zodat er in de winter extra voedselmogelijkheden en dekking voor de soorten aanwezig zijn.

Literatuur

Lubbers, G., 2016. *Basiskartering flora en fauna – Vliegveld Twente 2016 – eindrapportage*. Eelerwoude, Goor.

Lubbers, G., 2017a. *Monitoring Soortmanagementplan – Voormalige Militaire Luchtmachtbasis Twente 2017*. Eelerwoude, Goor.

Lubbers, G., 2017b. *Basiskartering flora en fauna – Omgeving Vliegveld Twente 2017*. Eelerwoude, Goor.

Waarnemingen: NDFF, ecogrid.

Bijlage 3 Kaart inrichtingsplan NNN

LEGENDA

- Bestaand**
- Bestaande bossen, geen werkzaamheden
 - Bestaande heide terreinen, geen werkzaamheden
 - Bestaande poelen, opschonen op nadere aanwijzing
 - Begrenzing plangebied
 - Plaats principeprofiel
- Maatregelen**
- Overig: d.m.v. beheer droge heide en droog schraalland ontwikkelen
 - Serviceweg Vliegveld Twente, langs veiligheidsraster, zie profiel C
 - Natuurtechnisch ontgraven t.b.v. ontwikkeling heide
 - Rooien bossen
 - Aanplanten bos
 - Natuurtechnisch ontgraven slenk / bron en beek ontwikkelen volgens profiel F met ontgravingshoogte t.o.v. huidige maaiveld
 - Ontgraven poelen
 - Ontgraven bomkraters
 - Spottershil, grondberging
 - Aanbrengen grondwal (bij uitlaat gebied)
 - Bebouwing verwijderen (X) (fietsen en wandelen)
 - Te verwijderen verharding
 - Voormalige landingsbanen afwaarderen, zie principeprofiel A
 - Duitse Rollerbaan: straatbakstenen kf onkruidvrij maken en zo nodig herstraten
 - Schietbaan: asfaltverharding reinigen en berm sloten opschonen / profileren
 - Fietsroute
 - Mountainbike-route, technisch parcours
 - Ruiterpad
 - Aanbrengen cultuurbelevingspad van leemgrind, zie principeprofiel B (fietsen & wandelen)
 - Realiseren parkeerplaats A: wegenvurf op asfaltverharding
 - Realiseren parkeerplaats B: nieuw straatwerk van vrijgekomen straatbakstenen kf op een straatlaag en fundering, detaillering in de contractfase
 - Vleermuisbunker
 - Nieuwe watergangen
 - Gronddepot annex spottershil
 - Aanbrengen veeraster (hekwerken en klaphekken nader te detaileren)
 - Aanbrengen veiligheidsraster (met anti-klim, dat voldoet aan de internationale wet- en regelgeving)
- Bijzonderheden:**
- 1 - Aanbrengen duikerbrug met leuningen en iets bolligende elementenverharding zie detail D
 - 2 - Uitlaat HWA 'de Strip', nader te detaileren in de contractfase
 - 3 - 1x voorde van grasbetonstenen, lengte 20 m. nader te detaileren in de contractfase
 - 4 - Openwerken fundamente (of in grondwerk zichtbaar maken) vooroorlogse KLM Luchthaven Ruimte reserveren voor toren, realisatie toren door derden. nader te detaileren in de contractfase
 - 5 - Voorde van (te leveren) betonschotsen, 'schoon' volgens het Besluit Bodemkwaliteit, lengte 155 m. nader te detaileren in de contractfase
 - 6 - Schotbalkstuw, zie uitsnede H, Aansluiting afwatering op plan DLG nader te detaileren in de contractfase
 - 7 - handmatig regelbare noodoverstort retentiegebied, aangesloten op te handhaven HWA-riool, nader te detaileren in de contractfase
 - 8 - Karrenspoor; 2 rijsporen van beton volgens profiel E
 - 9 - In landschap laten verdwijnen asfaltbaan; opbreken als aangegeven en opgebroken delen afwerken als zichtbare zandbaan (door bijvoorbeeld ondergrond boven te spuiten). Overige delen asfalt handhaven als 'stille getuigen' met ruwe breekranden
 - 10 - Ronde befondruikers ****of roostergoten**** t.b.v. aankoppeling bronnen nader te detaileren in de contractfase
 - 11 - Voorgestelde locatie kompas of compenseerschijf (hergebruik van elders op het vliegveld mogelijk?)
 - 12 - Houten vlinder over slenk, nader te detaileren in de contractfase
 - 13 - Vogeluitkijkhut Parallax; omvormen (half open werken) brandstoftanks tot vogeluitkijkhutten, zie schets, nader te detaileren in de contractfase
 - 14 - Wallefje voor de bunker verwijderen, schietbaan opschonen
 - 15 - Verwijderen parkeerplaats en aanverwante voorzieningen
 - 16 - Veeroster voor zwaar verkeer, betreft standaardproduct
 - 17 - Leuning op shelter, nader te detaileren in de contractfase
 - 18 - Gefechtstand, behoud funderingen, plaatsen informatiepaneel, toegankelijk maken d.m.v. pad, nader te detaileren in de contractfase
 - 19 - Dempn gracht (mogelijk door derden)
 - 20 - Testgebouw; omvormen tot belevingsruimte, nader te detaileren in de contractfase

OPMERKINGEN

- alle drainage binnen de EHS afdroppen (en buiten werking stellen)
- ****alle verhardingen en te handhaven bebouwing binnen de EHS afkoppelen van hemelwater??*****
- voor details zie tekening 2323-102
- voor bestaande kabels en leidingen zie tekening 2323-103
- hoogtematen in meters t.o.v. maaiveld

G	DEFINITIEF	GN	EHON	CVDZ	03-06-2014
F	Inrichtingsplan (BC7764)	GN	CTC	CVDZ	20-05-2014
E	DEFINITIEF (WV9259)	GN	CVDZ	CTC	05-12-2013
D	DEFINITIEF (WV9259)	GN	CVDZ	CTC	25-09-2013
C	DEFINITIEF (WV9259)	GN	CVDZ	CTC	27-08-2013
B	Definitief Ontwerp (WV9259)	GN	CVDZ	CTC	26-07-2013
A	Diverse planningsvoorzorgingen (WV9259)	CTC	KLIS	CTC	14-12-2013
Eerste uitgave		PLKU	AVOE	CTC	04-12-2012
revisie	omschrijving	getekend	gecontroleerd	akkoord	datum
opdrachtgever					
Area Development Twente					
project					
Inrichtingsplan EHS Luchthaven Twente					
omschrijving					
Inrichtingsplan					
formaat					
A1	schaal	1:5000	titel	Definitief ontwerp	bladz. van
					1 1
projectnummer			tekeningsnummer		
BC7764-100			/ 2323-101		

Royal HaskoningDHV
Enhancing Society Together

HASKONING NEDERLAND B.V.
Infrastructuur

Colosseum 3
Postbus 26
7500 AA Enschede
+31 (0)93 483 01 20
info@haskoningdhv.com
www.royalhaskoningdhv.com

Telefoon
+31 (0)93 432 27 85
Fax
E-mail
internet

Bijlage 4 Toelichting inrichtingsplan NNN

ONTDEK DE GEHEIMEN VAN VLEGGBASIS TWENTHE

AANLEIDING

In 2008 zijn de militaire activiteiten van de luchtmachtbasis Twenthe gestaakt. Hiermee kwam een gebied van ruim 500 hectare gebied beschikbaar voor de ontwikkeling naar een open en toegankelijk gebied met nieuwe functies. De nieuwe inrichting moet een impuls geven aan de economische structuurversterking en werkgelegenheid in Twente maar ook aan een duurzame leefomgeving.

Het gebied ten zuiden van de start- en landingsbaan is ingericht voor natuurontwikkeling, met daaraan ondergeschikte functies op het gebied van cultuurhistorie, toerisme en recreatie. Het is een belangrijke ecologische schakel tussen de omliggende natuurgebieden zoals Lonnekermeer en Lonnekerberg. Het 130 ha grote prachtige natuur- en recreatiegebied is na een traject van visievorming, planvorming en uitvoering in 2015 opgeleverd en op 10 april 2016 geopend voor publiek. Vele kilometers aan hekken die het voormalige militaire terrein afscheidden van de "buitenwereld", zijn weggehaald. De dieren, maar ook fietsers en wandelaars en ruiters hebben nu ruim baan in vroeger 'verboden' gebied.

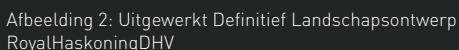

Afbeelding 1: Luchtfoto van het totale luchthavengebied, met daarin de ligging van het gebied gemarkeerd

Het integrale ontwerp voor het natuurgebied is onderdeel van het Natuurnetwerk Nederland (voorheen: Ecologische Hoofdstructuur). Het is in samenwerking met vele partijen tot stand gekomen. Een projectgroep bestaande uit Area Development Twente (ADT), Regio Twente, Uitvoeringscommissie Enschede-noord (DLG), Waterschap Vechtstromen, provincie Overijssel, gemeente Enschede, Royal Haskoning DHV en het Landschap Overijssel werkte aan het planontwerp. Een klankbordgroep met 14 partijen adviseerde over de tussenproducten. In de Klankbordgroep zaten (lokale maar ook regionale en landelijke) maatschappelijke organisaties en belangenverenigingen, onder andere op het gebied van natuur, recreatie, agrarisch welzijn en burgerparticipatie.

De uitdaging in het planontwerp voor de inrichting van het gebied was om de natuurdoelen te combineren met andere gebruiksdoelen, zoals recreatie en herstel van het watersysteem en behoud van cultuurhistorische objecten en waarden in het gebied. Daarnaast moesten de natuurwaarden zo worden versterkt dat in de omliggende gebieden functies als bedrijvigheid, evenementen, zakelijke en recreatieve luchtvaart mogelijk zijn.

In samenwerking met de verschillende partijen is een planontwerp gemaakt, waarin de natuurwaarden, cultuurhistorische waarden en recreatieve waarden een plek krijgen.

NATUUR

Om de natuurdoelstellingen te bereiken is voldoende oppervlak aan leefgebied voor (beschermde) plant- en diersoorten nodig. Soorten stellen verschillende en soms tegenstrijdige eisen aan hun leefgebied. Een aantal daarvan heeft een overgang nodig van het ene leefgebied naar het andere, daarom is gekozen voor een afwisseling in natuurdoeltypen variërend van droge en natte heide, bloemrijke vochtige en schrale graslanden, variatie in bosranden en poelen.

Het groenblauwe netwerk van slenken en bos vormt de natuurlijke basis van het gebied. Daarnaast zijn de openheid en de aanwezige zichtlijnen uniek en herkenbaar als onderdeel van de voormalige vliegbasis. De openheid van het gebied is versterkt door het weghalen van de jonge bosopslag die centraal in het gebied lagen. Het maakt dat een grote populatie veldleeuweriken hier huist. Een enorm gebied met bloemrijke schrale graslanden en heideterreintjes. Een gebied waar nog meer zeldzame en beschermde soorten leven, zoals de graspieper en de kamsalamander. In het zuidelijke deel van het gebied vindt juist verdichting van het bos plaats door de aanplant van 50.000 bomen. De weidsheid in combinatie met aangesloten bosstroken en gevarieerde bosranden zorgen voor wisselende perspectieven. Verrassing en verbeelding gaan er hand in hand. En het is door z'n samenstelling een uiterst geschikt leefgebied voor geelgors, kneu, levendbarende hagedis en de kleine ijsvogelvinder. De aanwezige bunkers zijn overwinterplaatsen voor vele soorten vleermuizen en ook voelen diverse vlindersoorten zich thuis in het gebied.

Afbeelding 3: Het afwisselend karakter van het NNN: open gebied en bos.

Afbeelding 4: Langs de paden is het leefgebied voor de veldleeuwerik duidelijk aangegeven.

SOORTMANAGEMENT PLAN EN GENERIEKE ONTHEFFING

Voor de Gebiedsontwikkeling Luchthaven Twente is een Soortmanagementplan opgesteld. In dit plan zijn alle in het gebied aanwezige beschermde flora en fauna beschreven. Ook is opgenomen welke ontwikkelingen in de verschillende deelgebieden beoogd zijn. Door deze met elkaar te vergelijken, kan vooraf gestuurd worden op habitat-banking en soort-management. Uitgangspunt daarbij is dat de Gunstige Staat van Instandhouding van de Soort niet in het geding mag komen. Het EHS gebied vormt een belangrijke schakel in dit plan. De inrichting van het gebied is zo gekozen, dat de ruimte maximaal wordt benut voor flora en fauna en een plek is voor compensatie van natuurwaarden die in andere deelgebieden door economische ontwikkeling in de toekomst wellicht verloren zouden kunnen gaan. Het Ministerie van Economische Zaken heeft voor het gebied als een van de eerste projecten in Nederland een Generieke Ontheffing van de Flora en faunawet verleend.

CULTUURHISTORIE & recreatie

De cultuurhistorische waarde van het gebied is groot. Het bestond rond 1830 uit woeste gronden met heide. Er was maar weinig bos aanwezig. Op historische kaarten uit die tijd is het slenken en bekensysteem duidelijk herkenbaar. In 1931 is een kleine burgerluchthaven geopend in het gebied. In de Tweede Wereldoorlog onderging het gebied een enorme verandering door aanleg van een Fliegerhorst door de Duitsers. Het natuurlijke watersysteem ging verloren doordat de brongebieden werden afgesneden van de beken. Het oorspronkelijk reliëf van het gebied is verdwenen. Door de inrichting is dit hersteld door aanleg van de slenken, bomkraters, poelen en de uitkijkheuvel. Door de aanwezigheid van het vliegveld is de karakteristieke openheid van het gebied bewaard gebleven. De karakteristieke zichtlijnen en openheid maken het gebied uniek voor Twente.

Afbeelding 5: Op 29 augustus 1931 opende de burgemeester van Enschede het eerste vliegveld.

De bezoeker kan de natuur en cultuurhistorie beleven via een netwerk van fiets-, wandel en ruitersporen. De oude (militaire) objecten uit verschillende tijdslagen in het gebied nemen als stille getuigen van de geschiedenis de bezoeker mee op een reis door de tijd. Tegen een F16-shelter aan is een uitkijkheuvel gerealiseerd, zodat bezoekers op een F16-shelter kunnen komen en vanaf daar een prachtig uitzicht hebben over het gebied. Daarnaast hebben meerdere kunstenaars nieuwe bestemmingen aan de cultuurhistorische objecten gegeven. Zo heeft Paul de Kort de voormalige brandstoftanks omgevormd tot vogel uitkijkpunt. Door ze af te snijden en open te werken, liggen ze nu als twee reusachtige ogen in het landschap. Afhankelijk van de plek waar je staat biedt het uitkijkpunt boeiende perspectiefwisselingen op het omliggende landschap. En een hangar, het Doppler gebouw, waar ooit vliegtuigmotoren werden getest, is bijna volledig ontmanteld. Bezoekers kunnen er nu in het stalen karkas vliegtuigen, natuurgeluiden, en verhalen over het verleden horen. De komende periode wordt de oude Gefechtsstand, het Duitse commandocentrum dat aan het einde van de oorlog werd gebombardeerd, door het duo Michiel de Wit en Filip Jonker getransformeerd tot een kunstwerk in aanvulling op de beleving van de natuur. Het ontwerp bouwt voort op de aanwezige lijnen en patronen van het banenstelsel in de Gefechtsstand. Ter hoogte van de historische hangar wordt een uitkijktoren gerealiseerd.

Afbeelding 6: Dit kunstwerk gaat over 'geluid', 'horen' en 'stilte'.

Afbeelding 7: De Gefechtsstand was een van 'gevechtsposten' langs de Nederlands – Duitse grens. De resten van funderingen en vloeren zijn nu zichtbaar.

Afbeelding 8: De oude fundamenteën van het eerste vliegveld zijn zichtbaar gemaakt met opvallende beplanting.

Afbeelding 9: Het Parallax uitkijkpunt binnenin

Ook is er landschapskunst met een functie gecreëerd. De Korte baan is opgenomen in het landschap. Het beton is opgedeeld en verbrokken. De grote stukken beton nemen de gedachten van de bezoeker mee naar een voorbijgaande tijd, naar een periode die er ooit was en niet meer terugkomt. Tegelijkertijd hebben de brokken een belangrijke functie, want ze laten het water door van de nieuwe

beken die hier samenkomen, teruggebracht in hun oorspronkelijke waterloop van de Lonnekerberg naar Hof Espelo. Ook ligt er een snoer van poelen voor de poelkikker, de kamsalamander en een snoer van heideterreintjes voor vlinders als het heideblauwtje. Deze geven het terrein een bijzondere uitstraling, een geheel eigen beleving van een uniek gebied.

Afbeelding 10: De Korte baan

Voor de bezoekers is een bijzondere wandel- en fietsroute van resp. 13 km en 25 km uitgezet, waarvan 3 kilometer door dit gebied loopt. In de Tweede Wereldoorlog was de militaire luchthaven ongeveer vier keer zo groot. In de omgeving van het plangebied bevinden zich daarom ook cultuurhistorische objecten. Door de route, de Fliegerhorstroute, worden deze elementen als een parelsnoer aan elkaar geregen en in samenhang beleefbaar gemaakt. Door de route is het gebied te

voet en op de fiets verkennen. De route leidt je als vanzelf langs de verschillende landgoederen, op de Lonnekerberg en door Hof Espelo. Ook zijn er aparte paden voor mountainbikers en ruiters uitgezet. Kortom, voor iedere recreant een passend aanbod.

HET WATERSYSTEEM

Het watersysteem wordt gekenmerkt door een oorspronkelijk oost-west gericht slenkensysteem. Het systeem is bij aanleg van het militaire vliegveld door de Duitsers afgekapt en geheel voorzien van drainagebuizen. De waterhuishouding is in nauw overleg met het Waterschap, DLG en de provincie Overijssel hersteld door middel van het terugbrengen van slenken/natte laagten. Daarnaast is een aantal poelen uitgegraven die kenmerkend zijn voor het Twentse Landschap. Zeker vanuit de lucht bekeken zijn de meanderende slenken een mooi beeld.

Clifton Buitink

Afbeelding 11 + 12: Het karakteristieke slenkensysteem.

Welkom!

130 ha van de voormalige vliegbasis Twenthe is getransformeerd van een gesloten militair terrein naar een open natuur- en recreatiegebied. Wij nodigen u van harte uit, om de natuur en historie van het gebied te komen bekijken en beleven. Wie er vroeg bij is kan de reeën in het ochtendlicht zien...

Clifton Buitink

WWW.VLIEGBASISTWENTHE.INFO

Fotografie: Clifton Buitink, Raymond Lamars, Buro Boudier, Bert Hoogeveen, ADT

Mede mogelijk gemaakt door

provincie Overijssel